

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek
Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću
Građanski odbor za ljudska prava

PRAĆENJE SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

IZVJEŠTAJ ZA
SIJEČANJ / SVIBANJ 2009.

Izvještaj uredili:
Mladen Stojanović, Robert Adrić i Katarina Kruhonja

Lipanj 2009. godine

Izdavač:

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek

Za izdavača:

Nikoleta Poljak

Uredili:

Mladen Stojanović, Robert Adrić i Katarina Kruhonja

Oblikovanje i tisak:

Grafika, Osijek

Naklada:

100

Osijek, 2009.

ISSN 1847-0564

Dozvoljeno je prenošenje tekstova uz navođenje izvora.

Projekt se provodi uz financijsku potporu

Europske unije

Ureda OSCE-a u Republici Hrvatskoj

Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva

Ova publikacija je izdana uz financijsku podršku Europske unije. Sadržaj ovog izvještaja isključiva je odgovornost Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek, i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europsku unije.

SADRŽAJ

KLJUČNA ZAPAŽANJA	5
Nedostatni kadrovski i tehnički kapaciteti	5
Politički kontekst i posljedice političkih odluka	6
Zloupotreba instituta zastupničkog imuniteta	7
Dvojno državljanstvo i izručenje	7
Odluke o naknadi troškova postupka	8
Položaj žrtve u kaznenom postupku	9
Suđenja u odsutnosti i obnove postupaka osobama pravomoćno osuđenima u odsutnosti	10
Povećan broj prekvalifikacija kaznenih djela iz optužnica i odustanaka od kaznenog progona	10
PREGLED POSTUPAKA KOJE SMO PRATILI	11
Praćenje glavnih rasprava na županijskim sudovima	11
Praćenje javnih sjednica Vrhovnog suda RH	12
Praćenje javne rasprave na Vrhovnom sudu RH	14
PREGLED NEPRAVOMOĆNO ZAVRŠENIH POSTUPAKA	15
PREGLED OSTALIH POSTUPAKA	20
MIŠLJENJA O POJEDINIM POSTUPCIMA	22
Mišljenje o postupku protiv opt. Jugoslava Mišljenovića i dr. za zločin u Mikluševcima	22
Mišljenje o postupku protiv opt. Đure Đurića za zločin u Zamlači, Strugi i Kozibrodu	26
Mišljenje o postupku protiv opt. Sretena Peslaća za zločin u Erveniku	27
Mišljenje o postupku protiv opt. Petra Mamule za zločin u Baranji	29
Mišljenje o postupku protiv opt. Milovana Ždrnje za zločin u Sremskoj Mitrovici	30
Mišljenje o postupku protiv opt. Damira Kufnera i dr. za zločin u Marinom Selu	32

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek
Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću
Građanski odbor za ljudska prava

Monitoring tim:

Veslinka Kastratović

Mladen Stojanović

Vlatka Kuić

Jelena Đokić Jović

Maja Kovačević Bošković

Marko Sjekavica

Martina Franičević

Tanja Vukov

Tino Bego

Robert Adrić

Asistentica na projektu:

Ljiljana Bračun

Za organizacije:

Katarina Kruhonja, *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*

Vesna Teršelič, *Documenta*

Zoran Pusić, *Građanski odbor za ljudska prava*

KLJUČNA ZAPAŽANJA

Prateći suđenja za ratne zločine u prvoj polovini 2009., monitorice i monitori Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, Documente i Građanskog odbora za ljudska prava kao ključna zapažanja ističu nedostatne kadrovske i tehničke kapacitete sudova na kojima se održavaju suđenja, smanjenje broja suđenja u odsutnosti, povećan broj prekvalifikacija kaznenih djela iz optužnica i odustanaka od kaznenog progona te praksu neopravdanog oslobađanja okrivljenih od plaćanja sudskih troškova. Ukazujemo i na posljedice odluke Hrvatskog sabora o uskrati odobrenja za pritvaranje okrivljenog B. Glavaša, te na inertnost i nemar pravosudno-represivnog aparata koji mu nije izrekao nikakve mjere opreza, poput oduzimanja putnih i drugih isprava za prijelaz državne granice.

Nedostatni kadrovski i tehnički kapaciteti

Organizacije civilnog društva koje se bave praćenjem suđenja za ratne zločine smatraju da se suđenja trebaju održavati isključivo na specijaliziranim odjelima 4 županijska suda (u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku).

Smatramo da su navedeni sudovi u velikoj mjeri kadrovski i tehnički opremljeni i da bi se koncentracijom vođenja sudskih postupaka za ratne zločine na navedenim sudovima podigli standardi profesionalnog i nepristranog suđenja.

Kao što smo i ranije ukazivali, smatramo da vijeća za ratne zločine trebaju biti formirana od troje sudaca koji se odlikuju iskustvom rada u kaznenim predmetima (zbog težine kaznenih djela i poznavanja kaznenopravne materije), no i dalje je čest slučaj da su članovi vijeća za ratne zločine suci građanskih odjela županijskih sudova.

S tim u vezi, upozoravali smo na slabost Zakona o primjeni statuta međunarodnog kaznenog suda, u dijelu u kojemu je navedeno da članovi vijeća za ratne zločine moraju biti suci s dugogodišnjim iskustvom u najsloženijim predmetima, jer nije izričito navedeno da se mora raditi o kaznenim predmetima. Unatoč propustima spomenutog zakona, smatrali smo da je njegove odredbe potrebno tumačiti u „dobraj vjeri“ te u vijeća za ratne zločine imenovati isključivo suce s dugogodišnjim iskustvom u radu na najsloženijim kaznenim predmetima.¹

Prateći javnu raspravu na Vrhovnom sudu RH u predmetu opt. Mihajla Hrastova (zločin na Koranskom mostu), uočili smo još jednu slabost navedenog zakona.

Naime, iako je njegova očita svrha bila izbjegavanje sudjelovanja sudaca porotnika u radu vijeća i, shodno tome, „profesionalizacija“ vijeća, u njemu nije predviđen sastav vijeća drugostupanjskog suda (VSRH) kada taj sud sudi na raspravi, već se na sastav navedenog vijeća primjenju odredbe Zakona o kaznenom postupku.²

Jasno je da neki sudovi nemaju tehničke ni stručne uvjete za suđenje u predmetima težine i važnosti kakvi su predmeti ratnih zločina.

Unatoč pohvalnim riječima Predsjednika VSRH izrečenim 24. ožujka na Okruglom stolu o praćenju suđenja za ratne zločine, u pogledu postupka za zločin u Marinom Selu protiv opt. Kufnera i dr. na Županijskom sudu u Požegi, smatramo da Županijski sud u Požegi ne udovoljava osnovnim prostornim (raspravna dvora-

¹ Vijeće Vrhovnog suda RH, u predmetu opt. I. H. i dr. za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, u rješenju br. II 4 Kr 11/09-3 od 03. veljače 2009., smatra da se vijeće za ratne zločine treba sastojati isključivo od sudaca sa iskustvom rada u kaznenim predmetima, te je prihvatilo prijedlog za prenošenje mjesne nadležnosti Županijskog suda u Virovitici jer navedeni sud nije bio u mogućnosti sastaviti raspravno vijeće koje bi činili tri suca kaznenog odjela. Doduše, konkretnom odlukom Vijeća VSRH predmet je, sukladno čl. 31. ZKP, delegiran Županijskom sudu u Bjelovaru, a ne jednom od četiri izvanmjesno nadležna županijska suda, prema Zakonu o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda.

² U predmetu opt. Hrastova raspravno vijeće Vrhovnog suda bilo je sastavljeno od dva suca profesionalca i tri suca porotnika.

na) ni tehničkim uvjetima (video link) za suđenje u takvim predmetima. Osim navedenih nedostataka, bitne pogreške zapazili smo i u odlukama Županijskog suda u Požegi.³

Smatramo znakovitom i odluku Vrhovnog suda RH o održavanju javne rasprave u predmetu protiv opt. Mihajla Hrastova za zločin na Koranskom mostu. Naime, Vrhovni je sud u tome predmetu, nakon što je Županijski sud u Karlovcu tri puta donosio oslobađajuću presudu i nakon što je Vrhovni sud dva puta ukidao oslobađajuću presudu, odlučio sam provesti javnu raspravu. Nakon održane rasprave u travnju i svibnju, vijeće Vrhovnog suda RH proglasilo je krivim optuženika i osudilo ga na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina.⁴

Potrebno je istaknuti da spominjanje imena navodnih neposrednih počinitelja zločina u Medačkom džepu u postupku koji je vođen protiv Rahima Ademija i Mirka Norca do sada nije rezultiralo otvaranjem novih istraga ili podizanjem novih optužnica.

Politički kontekst i posljedice političkih odluka

Smatramo da etnicitet počinitelja i žrtve još uvijek imaju utjecaja na pronalazak političke i ine volje za kaznenim progonom počinitelja ratnih zločina.

Iako se više javno ne izriče nekad dominantan stav da hrvatski vojnik u obrambenom ratu nije mogao počinuti ratni zločin, posljedice se tog stava i dalje osjećaju u praksi.

Naime, smatramo da se Hrvatski sabor svojom odlukom od 12. siječnja 2008., kojom se „za vrijeme trajanja zastupničkog mandata, uskraćuje odobrenje za pritvaranje protiv zastupnika Branimira Glavaša“, direktno umiješao u područje djelovanja sudske vlasti i time doveo u pitanje njenu neovisnost i slobodu odlučivanja.

Posljedica navedene političke odluke u konkretnom sudskom procesu je i bijeg okrivljenog zastupnika nakon objavljivanja prvostupanjske osuđujuće presude. Po našem mišljenju, radilo se i o inertnosti (namjernoj ili nemaru) pravosudno-represivnog aparata.⁵

No, čak i nakon objavljivanja nepravomoćne presude obnašatelj najviše izvršne vlasti (premijer) ušao je u javnu raspravu u kojoj je pravosuđu uputio kritiku kako objavom presude neposredno prije lokalnih izbora utječe na njihov ishod.⁶ Time se, ovog puta, izvršna vlast okomila na pravosudnu, očekujući da pazi kako pri donošenju odluka ne bi koristila/štetila nekoj političkoj opciji. Sudska vlast ima obvezu obnašati svoju dužnost neovisno od trenutnih političkih situacija, interesa političara i političkih stranaka, a kritika takvog

³ Naime, do sada smo na Županijskom sudu u Požegi pratili dva postupka:

- u postupku koji je protiv opt. Gužvića (zločin u Pakracu) za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH vođen 2007. godine, raspravno je vijeće bilo sastavljeno od dva suca profesionalca i tri suca porotnika, što nije u skladu sa Zakonom o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda, koji je u primjeni od 2003. godine. Osim toga, predsjednik vijeća za ratne zločine nije prekinuo raspravu kada je odvjetnica po službenoj dužnosti okrivljenika kojemu se sudilo u odsutnosti napustila glavnu raspravu. Zbog pogrešnog sastava vijeća (bitna povreda određaba kaznenog postupka) Vrhovni je sud RH ukinuo presudu i predmet vratio na ponovno suđenje;

- u ožujku 2009. godine objavljena je presuda u predmetu opt. Kufnera i dr. (zločin u Marinom Selu), kojom je jedan od optuženika (opt. Tomica Poletto) osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 16 godina. No, prema OKZ RH kaznu zatvora u tom trajanju nije moguće izreći. Moguće je izreći kaznu zatvora do 15 godina, ili kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, za najteže oblike kaznenog djela.

⁴ Postupak se vodi još od 1992. godine. Presuda VSRH iz svibnja 2009. također je nepravomoćna jer je dopuštena žalba o kojoj, u trećem stupnju, također odlučuje VSRH.

⁵ Okrivljenom B. Glavašu sud nije odredio nikakve mjere opreza, poput oduzimanja putnih i drugih isprava za prijelaz državne granice.

Okrivljeni B. Glavaš u svojoj je imovinskoj kartici, dostupnoj na web stranici Hrvatskog sabora, objavljivao da od travnja 2008. svoju imovinu prenosila na sina. Pitanje je kako ta činjenica nijednoj od nadležnih financijskih, obavještajnih i pravosudnih institucija nije ukazivala na moguću ishod.

Štoviše, smatramo da je bilo moguće i važno ustanoviti ima li okrivljenik za ratni zločin i bosanskohercegovačko državljanstvo. Da je ta činjenica bila poznata u vrijeme kada je Hrvatski sabor odlučivao o pritvoru, s obzirom na ustaljenu praksu bijega od pravosudnih institucija osoba koje imaju dvojno državljanstvo, možda bi odluka Sabora ipak bila drugačija.

Naime, osobe rođene u SFRJ prije 1976. godine stjecali su državljanstvo temeljem principa *ius sanguinis*, upisivanjem u knjigu državljana one države gdje se nalazio otac djeteta za vrijeme prvog poslijeratnog popisa. Kako su roditelji Branimira Glavaša iz BiH, gdje su vjerojatno bili tijekom prvog popisa, on je upisan u knjigu bosanskohercegovačkih državljana. Dakle, u tom slučaju, bez obzira na vrijeme kada je službeno zatražio uvjerenje o državljanstvu Bosne i Hercegovine, on je to državljanstvo imao i ranije.

⁶ Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu objavljena je 8. svibnja, a lokalni izbori u RH održani su 17. i 31. svibnja 2009.

postupanja suda s najviše razine izvršne vlasti govori o temeljnom nerazumijevanju trodiobe vlasti i šteti uspostavljanju povjerenja u pravosudni sustav.

Zloupotreba instituta zastupničkog imuniteta

Smatramo da je ekstenzivno tumačenje odredbi Ustava kojima je regulirano pitanje zastupničkog imuniteta, kako je to od strane Sabora učinjeno u slučaju Branimira Glavaša, štetno jer stvara praksu nejednakosti među građanima i ne doprinosi vladavini prava.

Naime, Hrvatski je sabor u siječnju 2008. dao odobrenje za vođenje kaznenog postupka protiv okr. Glavaša, no uskratio je odobrenje za pritvaranjem.

Smatramo da imunitet od pokretanja kaznenog postupka ne bi trebalo odvajati od imuniteta za pritvaranjem.

Mišljenja smo da bi Ustavni sud trebao dati svoje tumačenje čl. 75. Ustava RH kojim je reguliran imunitet zastupnika u Hrvatskom saboru.⁷

Svrha instituta imuniteta zastupnika Hrvatskog sabora jest i mora ostati u okviru osiguravanja slobode obavljanja dužnosti saborskog zastupnika i sprječavanja ograničavanja djelovanja zastupnika, koji bi se iz bilo kojeg razloga našli u poziciji manjine i htjeli na taj način braniti i propagirati određene interese.

U Hrvatski sabor mogu biti izabrani i biraju se, među ostalima, i osobe koje su u vrijeme rata (dakle i vrijeme počinjenja kaznenih djela ratnih zločina) bile visokopozicionirani državni ili vojni dužnosnici. Zbog toga je važno osigurati da se pojedini pravni instituti (u ovome slučaju imunitet saborskih zastupnika) ne zloupotrebjavaju za zaštitu počinitelja ili nalogodavaca zločina, a na štetu utvrđivanja činjenica o ratnim zločinima i na štetu prava žrtava za utvrđivanjem odgovornih za zločine.

Smatramo potrebnim izmijeniti/precizirati ustavne odredbe kojima je regulirano pitanje zastupničkog imuniteta, kako bi se izbjegle eventualne buduće zlouporabe toga prava.

Odgovornost za pokretanje postupka izmjene/preciziranja dijela Ustava Republike Hrvatske kojim je reguliran zastupnički imunitet mora preuzeti Hrvatski sabor, s obzirom na posljedicu (Glavašev bijeg iz Hrvatske) koju je omogućila spominjana saborska odluka.

Dvojno državljanstvo i izručenje

Kao što nam to pokazuju primjeri iz nedavne prošlosti, prepreka procesuiranju počinitelja kaznenih djela općenito, pa tako i kaznenih djela ratnih zločina, može biti situacija u kojoj okrivljenik ima dvojno državljanstvo.

U konkretnim primjerima, riječ je o tome da okrivljenici imaju hrvatsko i bosansko-hercegovačko državljanstvo, što im je omogućeno Ugovorom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o dvojnomo državljanstvu, potpisanom 2007. godine,⁸ prema kojem državljani jedne ugovorne stranke mogu stjecati i državljanstvo druge ugovorne stranke (dvojni državljani) na način i u postupku utvrđenom propisima ugovornih stranaka.

Nadalje, kada se dvojni državljani nalazi na državnom području jedne od ugovornih stranaka, smatra se isključivo državljaninom one ugovorne stranke na čijem se državnom području nalazi.

Dakle, kada se osoba koja ima državljanstva RH i BiH, protiv koje se u RH vodi kazneni postupak, nalazi na teritoriju BiH na nju se primjenjuju propisi BiH, pa tako i oni kojima je regulirana materija izručenja.

⁷ GOLJP i Documenta su u veljači 2008. podnijeli Ustavnom sudu RH prijedlog da se pokrene postupak ocjene (ne)ustavnosti spomenute sporne odluke Hrvatskog sabora.

⁸ Dana 03. listopada 2007. Hrvatski sabor donio je Zakon o potvrđivanju Ugovora koji je objavljen 10. listopada 2007. ("Narodne novine" – Međunarodni ugovori br. 9/07).

Prema čl. 415. Zakona o krivičnom postupku BiH, prva je pretpostavka za izručenje osobe iz BiH „da osoba čije se izručenje traži nije državljanin Bosne i Hercegovine“.

Republika Hrvatska također ne izručuje svoje državljane drugim državama. Naime, čl. 9. Ustava RH propisano je da državljanin RH ne može biti prognan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo, a ne može ni biti izručen drugoj državi.

Hrvatska bi, kao i susjedne zemlje, okrivljenike trebala ili izručiti ili im ponovno suditi.

Mišljenja smo da bi i u Republici Hrvatskoj trebalo uvesti određene iznimke od načela neizručivanja, koje postoje i u ustavima nekih država Europske Unije (npr. SR Njemačke i R Italije).

Smatramo da bi sklapanja bilateralnih ugovora kojima se dopušta mogućnost dvojnog državljanstva trebali pratiti i bilateralni ugovori kojima bi se reguliralo izručenje dvojnih državljana i to ne samo u slučajevima organiziranog kriminala i korupcije, kako je najavio Ministar pravosuđa Šimonović, već i u slučajevima ratnih zločina.

Odluke o naknadi troškova postupka

U ovom izvještaju upozoravamo na uspostavljanje nelogične (i po našem mišljenju neprimjerene) sudske prakse kojom se počinitelji ratnih zločina u potpunosti oslobađaju plaćanja sudskih troškova, a istodobno je u sudskom postupku utvrđeno da imaju, razmjerno prilikama u Hrvatskoj, iznadprosječna ili izrazito visoka primanja.

Navodimo najeklatantnije primjere.

U postupku za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Medačkom džepu, nepravomoćno osuđeni Mirko Norac u potpunosti je oslobođen plaćanja sudskih troškova s obrazloženjem da bi čak i djelomično plaćanje istih dovelo u pitanje njegovo uzdržavanje.⁹ Protiv takve odluke, prema informacijama kojima raspolažemo, državno odvjetništvo nije se žalilo.¹⁰

Okrivljenici u slučaju zločina protiv civila u Osijeku, Branimir Glavaš i ostali, također su u potpunosti oslobođeni plaćanja troškova postupka (osim troškova punomoćnice žrtve). No, saborski zastupnik Glavaš ima plaću veću i od predsjednika države, odnosno više od 26.000,00 kuna.

Zakon o kaznenom postupku vrlo jasno određuje pod kojim se uvjetima okrivljenik može osloboditi obveze naknade troškova kaznenog postupka pa je tako u članku 122. st. 4. ZKP-a propisano da se okrivljenik može u cijelosti ili djelomično osloboditi obveze naknade troškova postupka samo ako bi njihovim plaćanjem bilo dovedeno u pitanje uzdržavanje okrivljenika ili osoba koje je on dužan uzdržavati. Uvažavajući sve okolnosti, teško je objasniti kako bi nekome sa tolikim primanjima bila ugrožena egzistencija ako bi platio barem dio sudskih troškova.

Takve odluke šalju poruku kako je pravedno da porezni obveznici plaćaju posljedice tuđih zlodjela u situaciji kada veliki broj građana Republike Hrvatske ostaje bez posla, a dio živi ispod granice siromaštva.

Nadalje, smatramo potrebnim ukazati na još jednu nelogičnost u hrvatskom pravosuđu, odnosno uspostavljenju sudsku praksu u parničnim postupcima za naknadu štete. Naime, u postupcima u kojima su tužitelji tražili naknadu nematerijalne štete od RH zbog smrti bliske osobe,¹¹ koji su u pravilu okončani odbijanjem

⁹ Prema podacima iz zapisnika s glavne rasprave od 18. lipnja 2007., Mirko Norac prima mirovinu u mjesečnom iznosu od 6.000,00 kuna, posjeduje osobni automobil VW Passat, proizveden 2007. godine, stan od 100m² u Zagrebu, neoženjen je i nema djece.

¹⁰ U priloženju ŽDO Zagreb, koje se nalazi na web stranici DORH-a od 01. listopada 2008., navedeno je da je ŽDO u Zagrebu u žalbi predložilo da VSRH osuđujući dio pobijane presude prvostupanskog suda u odluci o kazni preinači tako da utvrdi strože kazne zatvora, a oslobađajući dio presude, zbog bitne povrede odredbi kaznenog postupka te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ukine i vrati prvostupanskom sudu na ponovno suđenje.

¹¹ U postupcima o kojima je riječ smrt je isključivo posljedica ratnih zločina, točnije, ubijene su uglavnom nenaoružane civilne osobe koje nisu pripadale ni jednoj paravojnoj formaciji. Iste su mahom odvođene iz svojih kuća, a njihova su tijela ili naknadno pronađena ili nikad nisu pronađena.

tužitelja s tužbom i tužbenim zahtjevom u cijelosti, tužitelji su, uz gubitak spora, osuđeni i na plaćanje sudskih troškova u cijelosti, u korist tužene RH.

Kao primjer navodimo predmet Dragice Ferečak koja je pokrenula postupak, ali je odbijena sa tužbom i tužbenim zahtjevom u cijelosti, uz dužnost naknade parničnog troška tuženoj RH u iznosu od 71.480,00 kn.

Smatramo da je sasvim razvidno kako se ovakvim odlukama šalje poruka posrednim žrtvama ratnih zločina da ne samo da neće dobiti nikakvu zadovoljštinu za duševne boli zbog gubitka bliske osobe, već će postupak završiti i s velikim troškovima.

Stoga je sasvim nelogično da sudovi u RH navedene osobe s velikim primanjima, osuđene za ratni zločin, oslobađaju plaćanja troškova postupka, a potomje osobe stavljaju na rub već ionako ugrožene životne egzistencije.

Položaj žrtve u kaznenom postupku

Već niz godina bilježimo da žrtve u kaznenim postupcima tek izuzetno imaju svog opunomoćenika.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći ne predviđa mogućnost pružanja iste (zastupanja) žrtvama (oštećenima) u kaznenim djelima protiv međunarodnog humanitarnog prava, osim ako ne ispunjavaju opće uvjete za besplatnu pravnu pomoć (socijalni status).

Ranije smo bilježili slučajeve u kojima svjedocima, koji su evidentno oštećeni kaznenim djelom, u tijeku glavne rasprave ni na koji način nije bilo ukazivano da u postupku imaju položaj oštećenika, i da imaju pravo postavljanja imovinskopravnog zahtjeva.

Navedene okolnosti pogađaju žrtve, a njihovu rezigniranost radom pravosudnih institucija najbolje očitava činjenica da najčešće ni ne dolaze pratiti suđenja.

Novi *Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08)* po prvi puta među sudionike kaznenog postupka s posebnim pravima uvodi žrtvu, unapređujući tako **položaj svjedoka i žrtava tijekom kaznenog postupka**. Novinama u zakonu garantira se pravo žrtve na poseban obzir svih tijela koja sudjeluju u pravosudnom postupku, zaštitu od nezakonitoga /neovlaštenoga utjecaja drugih sudionika kaznenog postupka, djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu, te sudjelovanje u kaznenom postupku. No Zakon bi se, u dijelu u kojemu je regulirana spomenuta materija, trebao početi primjenjivati tek od početka 2011. godine.

Podsjećamo da su neki članovi obitelji civilnih žrtava rata, nezadovoljni zbog neučinkovitih istraga, podigli tužbe protiv Republike Hrvatske i zatražili odštetu.¹² Ustavni sud RH odlukom broj: U-I-2921/2003 od 19. studenoga 2008. zauzeo je stajalište da je Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (NN 117/03) suglasan s Ustavom RH, no istovremeno u obrazloženju iste ocijenio je da bi plaćanje sudskih troškova dovelo do prebacivanja nerazmjernog i prekomjernog tereta na tužitelje, što bi bilo ustavnopravno neprihvatljivo. Tim više, jer bi se postavilo pitanje povrede ustavnog jamstva na pravičan sudski postupak.¹³

Iako je Ustavni sud RH zauzeo gore navedeno stajalište, dva je puta propustio kroz pravnoobvezatnu formu zaštiti prava tužitelja. Prvi puta, izrazivši ga u obrazloženju svoga rješenja jer samo dispozitiv, za razliku od obrazloženja odluke, obvezuje, a drugi puta u formi priopćenja, koje je temeljem odredbe Ustavnog zakona o Ustavnom sudu deklarativne naravi, odnosno neobvezujuće.

Mada je odluka Ustavnog suda mogla olakšati položaj ljudi koji su pretrpjeli nenadoknadivi gubitak ili tešku materijalnu štetu, učinak je izostao jer je neobavezujuća.¹⁴ Više od sedamnaest godina nakon zločina neke

¹² *Primjerice Marica Šeatović protiv RH i Vjera Solar protiv RH.*

¹³ Čl.29. Ustava RH.

¹⁴ *U slučaju Marice Šeatović protiv Republike Hrvatske, čijeg su supruga u Novskoj 1991. ubili pripadnici Hrvatske vojske, Općinski sud u Novskoj 30. prosinca 2008. po drugi ju je puta osudio na plaćanje parničnih troškova.*

obitelji žrtava uzalud traže kazneni progon počinitelja te odštetu za pretrpljeni gubitak; povrh svega, država im naplaćuje i parnične troškove.

Smatramo da Hrvatski sabor treba raspraviti položaj žrtve i donijeti deklaraciju o pravu svih žrtava na istinu, pravdu i pravično obeštećenje.

Suđenja u odsutnosti i obnove postupaka osobama pravomoćno osuđenima u odsutnosti

U prvoj polovini 2009. godine zabilježili smo značajan trend smanjenja postupaka koji se vode u odsutnosti optuženika.

Naime, s obzirom da je u veljači nepravomoćno završen postupak protiv opt. Jugoslava Mišljenovića i dr. (zločin u Mikluševcima), u kojemu je u konačnici, nakon odustajanja od kaznenog progona ili obustava postupaka zbog smrti nekih optuženika, bilo optuženo 14 optuženika, od kojih se 11-orici sudilo u odsutnosti, te da je u postupku za zločin u Lovasu došlo do razdvajanja postupka,¹⁵ broj optuženika kojima se sudi u odsutnosti u razmjeru s ukupnim brojem optuženih u postupcima u tijeku značajno se smanjio.

Prema riječima Antuna Kvakana, zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, državno je odvjetništvo napravilo reviziju optužnica u postupcima koji su provedeni u odsutnosti optuženika te će, od ukupno 465 osoba osuđenih u odsutnosti, podnijeti zahtjeve za obnovom postupaka u odnosu na 89 osoba.¹⁶

Novim Zakonom o kaznenom postupku (NN 152/08) moguće je u korist osuđenika, pod zakonom propisanim uvjetima, obnoviti kazneni postupak završen pravomoćnom presudom bez obzira na prisutnost istog.¹⁷

Povećan broj prekvalifikacija kaznenih djela iz optužnica i odustanaka od kaznenog progona

Provođenje revizija optužnica Državnog odvjetništva vidljivo je s obzirom na, u usporedbi sa prijašnjim razdobljima, povećan broj prekvalifikacija kaznenih djela iz optužnica (s kaznenog djela ratnog zločina na kazneno djelo oružane pobune) ili obustava postupaka nakon odustanka tužiteljstva od daljnjeg kaznenog progona.

Naime, donesene su dvije odbijajuće presude nakon što je tužiteljstvo izvršilo pravnu prekvalifikaciju na kazneno djelo oružane pobune.¹⁸ U jednom je predmetu obustavljen postupak u odnosu na 12-oricu optuženika nakon što je tužiteljstvo izvršilo prekvalifikaciju kaznenog djela iz optužnice na kazneno djelo oružane pobune,¹⁹ a u tri predmeta, u odnosu na 9 optuženika, postupci su obustavljeni nakon odustanaka tužiteljstva od optužbe.²⁰

Zamjetno je da se većina navedenih prekvalifikacija kaznenih djela ili odustanaka od progona odnosi na optužnice ŽDO-a iz Vukovara.

¹⁵ *Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru razdvojilo je postupak protiv dvojice prisutnih optuženika, u odnosu na postupak protiv četrnaestorice optuženika koji su u bijegu i kojima se sudilo u odsutnosti.*

¹⁶ *Okrugli stol o suđenjima za ratne zločine u Hrvatskoj, održan u Hotelu Internacional u Zagrebu, 24. ožujka 2009.*

¹⁷ *Navedena mogućnost nije postojala do 01. siječnja 2009., odnosno stupanja na snagu dijela novoga Zakona o kaznenom postupku kojim je reguliran institut obnove kaznenog postupka.*

¹⁸ *U predmetima opt. Đure Đurića (zločin u Zamlaci, Strugi i Kozibrodu) na Županijskom sudu u Sisku te opt. Sretena Peslaća (zločin u Erveniku) na Županijskom sudu u Šibeniku.*

¹⁹ *U predmetu zločina u Berku (opt. Mihajlo Eror i dr.) nakon prekvalifikacije obustavljen je postupak u odnosu na optuženike Dragana Erora, Đuru Krošnjara, Stevana Vučetića, Milana Kneževića, Milosava Jovanovića, Ranka Mirilovića, Žarka Kajganića, Željka Erora, Nikolu Erora, Stevana Gledića, Milu Krošnjara i Dragana Tepšića. Svi navedeni optuženici nalazili su se u bijegu.*

²⁰ *U siječnju su na Županijskom sudu u Vukovaru obustavljeni kazneni postupci u odnosu na optužene: Milovana Ždrnju (zločin u Sremskoj Mitrovici), Milana Bojanića, Jaroslava Mudrog, Nikolu Vlačića, Čedu Sankovića i Sašu Hudaka (zločin u Mikluševcima) te Stanka Vujanovića i Marka Crevara (zločin na Veleprometu), a u travnju i u odnosu na Stanimira Avramovića (zločin na Veleprometu).*

PREGLJED POSTUPAKA KOJE SMO PRATILI

Praćenje glavnih rasprava na županijskim sudovima

Promatrači monitoring tima Centra za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek, Documente i Građanskog odbora za ljudska prava – Zagreb u razdoblju od 01. siječnja do 15. svibnja 2009. prisustvovali su i izvještavali s glavnih rasprava u 16 kaznenih predmeta, koji su vođeni na **8 županijskih sudova** u Republici Hrvatskoj.

Od 16 postupaka 5 ih je vođeno na Županijskom sudu u Vukovaru, 4 na Županijskom sudu u Osijeku, 2 na Županijskom sudu u Šibeniku te po jedan na županijskim sudovima u Zagebu, Požegi, Rijeci, Karlovcu i Sisku.

U **Vukovaru** su praćeni postupci protiv opt. Slobodana Raiča za zločin na Drvenoj pijaci u Vukovaru, opt. Dušana Zinajića za zločin u Borovom Naselju, opt. Jugoslava Mišljenovića i dr. za zločin u Mikluševcima, opt. Bogdana Kuzmića za zločin u vukovarskoj bolnici te opt. Stanimira Avramovića za zločin na Veleprometu; u **Osijeku** postupak protiv opt. Čede Jovića za zločin u Dalju IV, opt. Petra Mamule za zločin u Baranji, opt. Stojana Pavlovića i dr. za zločin u Popovcu te opt. Željka Čizmića za zločin u Dalju; u **Šibeniku** postupci protiv opt. Sretena Peslaća za zločin u Erveniku te optuženih Milana Atlje i Đorđa Jaramaza za zločin na koridoru, u Potkonju, Vrpolju i Kninu; u **Zagrebu** postupak protiv opt. Branimira Glavaša i dr. za zločin u Osijeku; u **Požegi** postupak protiv opt. Damira Kufnera i dr. za zločin u Marinom Selu; u **Rijeci** postupak protiv Zlatka Jušića i dr. za zločin u Velikoj Kladaši; u **Karlovcu** postupak protiv Nenada Pejnovića za zločin u Vrhovinama te u **Sisku** postupak protiv opt. Đure Đurića za zločin u Zamlachi, Strugi i Kozibrodu.

Od 16 praćenih postupaka pet ih se ponavlja. Tri se postupka ponavljaju prvi puta²¹, dok se u dva postupka radi o trećem (drugom ponovljenom) postupku²².

Pored toga, jedan je postupak obnovljen protiv optuženika koji je ranije pravomoćno osuđen u odsutnosti, a potom je postao dostupan pravosudnim tijelima Republike Hrvatske²³.

U navedenim je predmetima optuženo ukupno 48 osoba, od kojih 34 pripadnika srpskih postrojbi, 12 pripadnika hrvatskih postrojbi te dvojica dužnosnika tzv. Autonomne pokrajine Zapadna Bosna.²⁴

Od ukupnog je broja optuženih trideset i dvoje prisustvovalo glavnim raspravama, dok se 16 optuženika nalazilo u bijegu, nedostupni pravosudnim tijelima Republike Hrvatske i sudilo im se u odsutnosti. Svi optuženici kojima se sudilo u odsutnosti optuženi su da su kaznena djela ratnih zločina počinili kao pripadnici srpskih postrojbi.²⁵

Od 32 optuženih koji su prisustvovali raspravama 13 ih se, bar u nekom trenutku tijekom izvještajnog razdoblja, nalazilo u pritvoru (6 pripadnika srpskih postrojbi, 6 hrvatskih te jedan dužnosnik tzv. Autonomne pokrajine Zapadna Bosna).

U 2 postupka koje je monitoring tim ranije pratio, tijekom izvještajnog razdoblja (*01. siječanj – 15. svibanj 2009. godine*) nije održano ni jedno ročište glavne rasprave pa će, zbog prekida dužih od dva mjeseca, glavne rasprave u tim postupcima biti pokrenute iznova.²⁶

²¹ Radi se o postupcima na županijskim sudovima u Šibeniku (postupak protiv opt. Atlje i dr. za zločin na koridoru, Potkonju, Vrpolju i Kninu), Osijeku (postupak protiv opt. Stojana Pavlovića i dr. za zločin u Popovcu) i Vukovaru (postupak protiv opt. Raiča za zločin na Drvenoj pijaci u Vukovaru).

²² Postupak na Županijskom sudu u Osijeku protiv opt. Mamule za zločin u Baranji te postupak na Županijskom sudu u Vukovaru protiv opt. Avramovića za zločin na Veleprometu.

²³ Postupak za zločin u Erveniku na Županijskom sudu u Šibeniku protiv opt. Sretena Peslaća.

²⁴ Optuženici Zlatko Jušić i Ibrahim Jušić za zločin u Velikoj Kladaši.

²⁵ 14 optuženika u predmetu opt. Jugoslav Mišljenović i dr. (zločin u Mikluševcima), opt. Bogdan Kuzmić (zločin u vukovarskoj bolnici) te opt. Stanimir Avramović (zločin na Veleprometu).

²⁶ U postupku koji se na Županijskom sudu u Rijeci za zločin u Lovincu vodi protiv petorice optuženika, opt. Radoslava Čubrila i dr. (sudi im se u odsutnosti), posljednje ročište glavne rasprave održano je krajem 2007.

U oba navedena postupka optuženici su pripadnici srpskih postrojbi, no nije nam poznato da li se, prvenstveno na Županijskom sudu u Rijeci za zločin počinjen u Lovincu, uopće planira zakazivanje glavne rasprave, s obzirom na to da su svi optuženici u tom predmetu u bijegu.

Praćenje javnih sjednica Vrhovnog suda RH

Promatrači monitoring tima prisustvovali su i na 7 javnih sjednica VSRH.

Praćene su javne sjednice:

- u predmetu optuženih Janka Banovića i Zorana Obradovića (zločin u Petrinji II), pripadnika srpskih postrojbi, kojima su u lipnju 2008., nakon provedenog ponovljenog postupka na Županijskom sudu u Sisku, izrečene kazne zatvora u trajanju od 5 godina.

Opt. Banović je u bijegu i sudi mu se u odsutnosti, a opt. Obradović nalazi se u pritvoru.

Odluka VSRH nije nam poznata;

- u predmetu optuženih Vlastimira Denčića i Zorana Kecmana (zločin u Dalju II), pripadnika srpskih postrojbi, u kojemu je na Županijskom sudu u Osijeku u studenom 2007. opt. Denčić proglašen krivim zbog sudjelovanja u nasilnom protjerivanju 104 osobe nesrpske nacionalnosti iz Dalja pa mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 4 godine i 6 mjeseci, dok je opt. Kecman oslobođen optužbe.

Optuženici su se tijekom prvostupanjskog postupka branili sa slobode.

VSRH na sjednici Vijeća održanoj 04. veljače 2009. odbio je žalbe opt. Denčića i državnog odvjetnika kao neosnovane te je potvrdio presudu prvostupanjskog suda;

- u predmetu opt. Jovana Petkovića (zločin u logoru Stara Gradiška)²⁷, pripadnika srpskih postrojbi, koji je u obnovljenom postupku na Županijskom sudu u Slavonskom Brodu oslobođen optužbe da je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ RH.²⁸ Odluka VSRH nije nam poznata;

- u predmetu opt. Nikole Cvjetićanina (zločin u selu Smoljanac), pripadnika srpskih postrojbi, koji je u siječnju 2008., nakon provedenog ponovljenog postupka na Županijskom sudu u Gospiću, oslobođen optužbe da je počinio kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

VSRH je na sjednici Vijeća održanoj 18. veljače 2009. odbio žalbu državnog odvjetnika te je potvrdio presudu prvostupanjskog suda;

- u predmetu optuženih Tomislava Madija, Maria Jurića, Zorana Poštića, Davora Lazića i Mije Starčevića (zločin u Cerni), pripadnika hrvatskih postrojbi, koji su u veljači 2008., nakon provedenog postupka na Županijskom sudu u Vukovaru, proglašeni krivima za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH počinjeno lišavanjem života četveročlane obitelji Olujić, te su

U postupku koji se na Županijskom sudu u Vukovaru vodi za zločin u Lovasu posljednje ročište glavne rasprave održano je u ožujku 2008., a u svibnju iste godine održana su dva izvanraspravna ročišta. Početkom 2009. izmijenjen je sastav Vijeća za ratne zločine u ovome predmetu. Ročišta su zakazana i u travnju 2009., no glavna rasprava nije započela. Tada je 29. travnja 2009. doneseno rješenje o razdvajanju postupka protiv optuženih Milana Tepavca i Ilije Vorkapića, koji prisustvuju suđenju, u odnosu na četrnaestoricu optuženika koji su u bijegu i sudi im se u odsutnosti.

²⁷ Tijek ovoga postupka do javne sjednice VSRH nismo pratili.

²⁸ Prethodno je 1995. godine Jovan Petković optužen da je u logoru Stara Gradiška kao stražar fizički, psihički i seksualno zlostavljao zarobljenicu Nevenku Preradović. Postupak se na Županijskom sudu u Požezi vodio u odsutnosti optuženika. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Nakon ubičenja 2005. godine po međunarodnoj tjeratici, obnovljeni se postupak vodio na Županijskom sudu u Slavonskom Brodu, jer se Županijski sud u Požezi proglasio mjesno nenadležnim.

im izrečene kazne zatvora u trajanju od: 20 godina (opt. Madi), 12 godina (opt. Jurić), 8 godina (opt. Poštić), 7 godina (opt. Lazić) i 10 godina (opt. Starčević).²⁹

Optuženici se nalaze u pritvoru od kolovoza (optuženi Madi, Jurić, Poštić i Lazić), odnosno listopada (opt. Starčević) 2006. godine.

Odluka VSRH nije nam poznata;

- u **predmetu optuženog Antuna Gudelja**, u inkriminirano vrijeme pripadnika rezervnog sastava MUP-a, koji je u srpnju 2008. na Županijskom sudu u Osijeku proglašen krivim zbog tri kaznena djela ubojstva (Josipa Reihl-Kira, Milana Kneževića i Gorana Zobundžije) i jednog kaznenog djela ubojstva u pokušaju (Milana Tubića) počinjenih na policijskom punktu u novoj Tenji 01. srpnja 1991., zbog čega mu je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina³⁰.

VSRH potvrdio je presudu Županijskog suda u Osijeku;

- u **predmetu opt. Mitra Arambašića**³¹ u kojemu je, nakon provedenog obnovljenog postupka na Županijskom sudu u Splitu, u lipnju 2008. objavljena presuda kojom je, temeljem čl. 411. st. 3. Zakona o kaznenom postupku, ostavljena u cijelosti na snazi presuda Županijskog suda u Splitu broj K-15/95 od 26. svibnja 1997., potvrđena presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Ikž-497/97 od 01. lipnja 2000., kojom je okr. Arambašić zbog kaznenih djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH i ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ-a RH osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina. Okrivljenik se nalazi u pritvoru. Lišen je slobode u rujnu 2002.

VSRH je ukinuo presudu Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Splitu i vratio predmet na ponovno suđenje.

Nismo pratili javnu sjednicu vijeća VSRH održanu 28. siječnja 2009., u **postupku protiv Rade Ivkovića i Dušana Ivkovića** optuženih za kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.³²

Poznato nam je da je VSRH ukinuo presudu Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru i vratio predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Također, s obzirom na to da informacija o javnoj sjednici nije bila postavljena na web stranici VSRH, nismo pratili javnu sjednicu u **predmetu opt. Željka Iharoša i dr.**, pripadnika hrvatskih postrojbi, optuženih za zločin u Virovitici³³.

VSRH, na sjednici Vijeća održanoj 24. ožujka 2009., odbio je žalbu državnog odvjetnika kao neosnovanu te je **potvrdio presudu prvostupanjskog suda**.

²⁹ Optuženici Jurić, Poštić i Lazić su u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili mlađi punoljetnici te im se, sukladno odredbama Zakona o sudovima za mladež, mogla izreći kazna zatvora u trajanju do 12 godina.

³⁰ Iako se ne radi o predmetu ratnog zločina, ovaj je postupak praćen zbog interesa javnosti i zbog posljedica koje je ovo djelo imalo na samom početku ratnih sukoba u Hrvatskoj.

³¹ Postupak na Županijskom sudu u Splitu nismo pratili.

³² Prvostupanjski postupak vođen je na Županijskom sudu u Vukovaru. Optuženike se tereti da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, a radnja izvršenja djela je silovanje. Optuženom Radi Ivkoviću sudilo se u odsutnosti, a opt. Dušan Ivković branio se sa slobode. Rade Ivković proglašen je krivim i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci, a Dušan Ivković oslobođen je optužbe. S glavne je rasprave bila isključena javnost.

³³ Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, nakon provedenog ponovljenog postupka 07. ožujka 2006. godine, objavilo je presudu kojom se optuženici Željko Iharoš i Luka Perak oslobađaju optužbe da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Prethodno je tužiteljstvo, u tijeku dokaznog postupka, odustalo od optužbe protiv Ivana Vrbana i Anđelka Kašaja.

Optuženog se Iharoša teretilo da je kao zapovjednik vojne policije znao za fizičko zlostavljanje četvorice zatvorenika, uslijed čega je jedan preminuo, a jedan je nakon zlostavljanja ubijen, dok se ostale optuženike teretilo da su kao vojni policajci neposredni izvršitelji kaznenog djela.

Praćenje javne rasprave na Vrhovnom sudu RH

Promatrači monitoring tima pratili su i javnu raspravu na Vrhovnom sudu RH, u predmetu **opt. Mihajla Hrastova (zločin na Koranskom mostu)**.

Naime, VSRH odlučio je održati javnu raspravu nakon javne sjednice održane na VSRH o ovome predmetu u rujnu 2008. godine.

Prethodno, u ožujku 2007. na Županijskom je sudu u Karlovcu objavljena presuda kojom je opt. Hrastov u trećem (drugom ponovljenom) postupku oslobođen optužbe da je kao pripadnik MUP-a RH 21. rujna 1991. hicima iz automatske puške ubio 13 rezervista JNA na Koranskom mostu u Karlovcu, i time počinio kazneno djelo protupravnog ubijanja i ranjavanja neprijatelja iz čl. 124. OKZ RH.

VSRH ranije je ukidao, također oslobađajuće, presude Županijskog suda u Karlovcu i vraćao predmet na ponovna suđenja, no ovoga je puta VSRH odlučio sam provesti raspravu.

U travnju i svibnju održana su dva ročišta javne rasprave, nakon kojih je Sudsko vijeće VSRH opt. Mihajla Hrastova proglasilo krivim, te mu je izreklo kaznu zatvora u trajanju od 8 godina.

S obzirom da je izrečena kazna u trajanju većem od 5 godina, protiv optuženika određen je pritvor.

Stranke imaju pravo na žalbu protiv te presude VSRH, o kojoj u trećem stupnju na sjednici vijeća također odlučuje VSRH.

PREGLED NEPRAVOMOĆNO ZAVRŠENIH POSTUPAKA

Tijekom izvještajnog razdoblja nepravomoćno je završeno 13 postupaka:

- u postupku protiv opt. Milovana Ždrnje (zločin u Sremskoj Mitrovici)³⁴, pripadnika srpskih postrojbi, nakon odustanka Županijskog državnog odvjetništva iz Vukovara od optužbe, Županijski sud u Vukovaru dana 23. siječnja 2009. **obustavio je kazneni postupak** protiv optuženika zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Sud je suprugu i djecu oštećenika Ivica Pavića upozorio na mogućnost nastavka kaznenog progona, jer je oštećenik Ivica Pavić umro u tijeku postupka.

Nije nam poznato da li su oštećenici preuzeli kazneni progon.

- u postupku u kojem je na Županijskom sudu u Vukovaru 12. veljače započela treća (druga ponovljena) glavna rasprava protiv opt. Stanimira Avramovića (zločin na Veleprometu) zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, u kojem se optuženiku sudilo u odsutnosti, nakon odustanka državnog odvjetnika od optužbe dopisom od 08. travnja, 30. travnja doneseno je rješenje o obustavi postupka.³⁵

Nije nam poznato da li su oštećenici obaviješteni o odustanku od kaznenog progona te da li su se eventualno očitovali o mogućnosti preuzimanja kaznenog progona.

- u postupku protiv opt. Jugoslava Mišljenovića i dr. (zločin u Mikluševcima), pripadnika srpskih postrojbi, 05. veljače 2009. objavljena je presuda kojom su optuženici Zlatan Nikolić i Darko Hudak oslobođeni optužbe da su počinili kazneno djelo genocida iz čl. 119. OKZ RH.

³⁴ Prethodno je VSRH prihvatio žalbu optuženika i ukinuo prvostupanjsku presudu od 31. prosinca 2004., kojom je opt. Ždrnja proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci, te vratio predmet sudu prvog stupnja na ponovno suđenje, pred izmijenjeno vijeće.

VSRH naložio je da se u ponovljenom postupku temeljito i detaljno provjere svi dokazi i da se ocjeni ima li dokaza da je optuženik u noći s 19. na 20. studeni 1991. bio u zatvoru u Sremskoj Mitrovici, i je li prema oštećeniku poduzeo inkriminirane radnje (radnju) te da, ako sud utvrdi da je optuženik gumenom palicom jednom udario oštećenika u potiljak tako da je oštećenik izgubio svijest, treba ocijeniti predstavlja li takva radnja mučenja civila nečovječno postupanje prema njemu i je li takvim postupkom oštećeniku nanijeta velika patnja, što predstavlja bitna obilježja kaznenog djela koje se optuženiku stavlja na teret ili se eventualno radi o nekom drugom kaznenom djelu.

Ponovljeni je postupak započeo u lipnju 2008. godine. Optuženik se branio sa slobode.

³⁵ Prethodni tijek postupka:

ŽDO iz Osijeka 1996. godine optužilo je Radivoja Jakovljevića i dr. (ukupno 23 optuženika) zbog krivičnih djela genocida i ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a 1998. godine optužilo je i Stevana Curnića i Damira Siretu.

ŽDO u Vukovaru preuzelo je obje optužnice te je 1999. godine optužilo Stevana Curnića i dr. (ukupno 22 optuženika) za navedena krivična djela.

Županijski sud u Vukovaru donio je presudu u svibnju 2000. U odnosu na trojicu optuženika optužba je odbijena, devetorica su oslobođena optužbe, dok su desetorica oglašena krivima i osuđena na zatvorske kazne.

VSRH djelomično je prihvatio žalbu državnog odvjetnika te je ukinuo presudu u odnosu na opt. Zorana Stankovića, opt. Stanka Vujanovića, opt. Darka Fota, opt. Marka Crevara, opt. Stanimira Avramovića i opt. Marka Kraguljca, te u tom dijelu predmet vratio na ponovno suđenje.

Nakon toga, ŽDO iz Vukovara navedene optuženike optužilo je za krivično djelo ratnog zločina iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Županijski sud u Vukovaru 2003. godine oglasio je krivima optuženike Stanka Vujanovića (kazna zatvora od 5 godina), Darka Fota (5 godina), Marka Kraguljca (8 godina), Marka Crevara (3 godine) i Zorana Stankovića (8 godina).

Optuženika Stanimira Avramovića oslobodio je odgovornosti.

VSRH 2007. godine prihvatio je žalbe Stanka Vujanovića i Marka Crevara te ŽDO-a iz Vukovara (u odnosu na opt. Stanimira Avramovića) i u odnosu na njih predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Nakon što je ŽDO iz Vukovara, uslijed nedostatka dokaza, podneskom od 01. prosinca 2008. odustalo od optužbe protiv optuženih Stanka Vujanovića i Marka Crevara, sukladno čl. 291. st. 1. t. 1. ZKP-a, postupak protiv navedene dvojice obustavljen je rješenjem Županijskog suda u Vukovaru od 29. siječnja 2009.

Ostali optuženici proglašeni su krivima za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH³⁶ i izrečene su im zatvorske kazne: Jugoslavu Mišljenoviću - 6 godina, Milanu Stankoviću - 6 godina, Dušanu Stankoviću - 6 godina, Petru Lenđeru - 15 godina, Zdravku Simiću - 4 godine, Joakimu Bučku - 4 godine, Mirku Ždinjaku - 6 godina, Draganu Čiriću - 6 godina, Zdenku Magoču - 4 godine i 6 mjeseci, Jovanu Cici - 15 godina, Đuri Krošnjaru - 6 godina te Janku Ljiku - 4 godine i 6 mjeseci.

Objavi presude nazočili su optuženici Joakim Bučko, Zdenko Magoč i Darko Hudak. Ostali optuženici su u bijegu te im se sudilo u odsutnosti.

- u ponovljenom postupku protiv opt. Slobodana Raiča (zločin na Drvenoj pijaci u Vukovaru), pripadnika srpskih postrojbi, Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru 22. siječnja 2009., nakon samo jednog održanog ročišta glavne rasprave i nakon što je DO izmijenilo optužnicu, ne tereteći optuženika više za propuštanje osiguranja medicinske pomoći oštećeniku, **proglasilo ga je krivim** zbog protupravnog zarobljavanja te mu je izreklo identičnu kaznu zatvora (**dvije godine i šest mjeseci**) kao i pri prvom suđenju.³⁷

Optuženik se u ponovljenom suđenju branio sa slobode. U pritvoru se nalazio od 06. svibnja 2006. do sjednice VSRH 30. listopada 2008., tj. gotovo 2 godine i 6 mjeseci, koliko iznosi mjera kazne koju mu je Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru izričalo u oba prvostupanjska postupka.

- u postupku protiv opt. Đure Đurića (zločin u Zmračićima, Strugi i Kozibrodu), pripadnika srpskih postrojbi, optuženog da je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, u veljači 2009. godine na Županijskom sudu u Sisku održana je glavna rasprava.³⁸

Nakon izmjene činjeničnog i zakonskog opisa te pravne kvalifikacije djela iz optužnice (prekvalifikacija na oružanu pobunu), 11. veljače 2009. Vijeće je donijelo **presudu kojom je optužba odbijena**.

- u obnovljenom postupku protiv opt. Sretena Peslaća (zločin u Erveniku), 1993. godine osuđenog u odsutnosti na 10 godina zatvora zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, u kojemu je glavna rasprava započela 01. prosinca 2008. na Županijskom sudu u Šibeniku, primjenom Zakona o općem oprostima 09. veljače 2009. **donijeta je odbijajuća presuda**, nakon što je ŽDO izmijenilo činjenični i zakonski opis te pravnu kvalifikaciju kaznenog djela s kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva na kazneno djelo oružane pobune.³⁹

Protiv optuženika ukinut je pritvor, isti je pušten na slobodu te je povučena tjeeralica.⁴⁰

³⁶ Optužnicom se sve optuženike tereti za počinjenje kaznenog djela genocida, iz čl. 119. OKZ RH.

³⁷ Prethodno je VSRH 30. listopada 2008. ukinuo presudu Županijskog suda u Vukovaru, kojom je opt. Slobodan Raič proglašen krivim zbog protupravnog zarobljavanja civilne osobe i propuštanja osiguranja liječničke pomoći te je, zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, osuđen na kaznu zatvora od 2 godine i 6 mjeseci. U ukidbenom rješenju Vrhovnog suda RH navedeno je da se utvrđenje prvostupanjskog suda, vezano za nečovječno postupanje propuštanjem osiguranja medicinske pomoći oštećeniku, temelji na pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju.

³⁸ Prema riječima zastupnice optužbe, postupak protiv opt. Đurića razdvojen je u odnosu na ostale optuženike iz optužnice, jer je većina njih nedostupna pravosuđnim tijelima RH. Nekima je već suđeno ponaosob, a do sada je osuđen samo X-optuženi Dragan Vranešević, i to na kaznu zatvora od 15 godina. Optuženici Tošo Sundać, Slavko Tadić, Goran Barač, Dušan Badić, Dalibor Borota i Rade Lukač navodno su umrli ili poginuli, ali kako nema službenih dokumenata relevantnih institucija o tome, postupak protiv tih osoba još nije obustavljen.

Optuženom Đuriću suđeno je 2001. godine. On je tada bio u pritvoru, no kada mu je pritvor ukinut, prestao se odazivati pozivima suda. Ponovno mu je određen pritvor i izdana je tjeeralica, a na koncu se dragovoljno predao.

³⁹ Optužnicom Okružnog javnog tužiteljstva Šibenik br. KT-27/92 od 23. listopada 1992. godine, 30 osoba optuženo je za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Osmorica optuženika terete se da su sredinom siječnja 1992. godine lišili života Dragu Čengića, njegovu suprugu Nevenku i malodobne sinove Slobodana i Gorana, a 22 optuženika, među kojima se nalazio i Sreten Peslać, terete se da su kao pripadnici paravojnih jedinica tzv. Krajine od svibnja 1991. do siječnja 1992. na području mjesta Ervenik, u cilju da civilno stanovništvo napusti teritorij tzv. SAO Krajine, vršili terorističke akcije prema tom stanovništvu, prijetili im, vrijeđali ih, fizički ih maltretirali, pljačkali im i uništavali pokretnu imovinu, a nepokretnu palili, lišavali ih slobode i odvodili u zatvore u Knin gdje su bili fizički i psihički maltretirani, zbog čega su mnogi mještani morali pobjeći iz mjesta.

⁴⁰ 18. veljače 2008. Sreten Peslać uhićen je u Veroni (Italija) prilikom odlaska na policiju. Tada ga je policijska službenica obavijestila da je za njim raspisana međunarodna tjeeralica. Određen mu je pritvor i nakon što je dobio i pročitao optužnicu odlučio je podnijeti zahtjev za izručenje Hrvatskoj.

- u ponovljenom postupku protiv opt. Milana Atlije i Đorđa Jaramaza (zločin na koridoru, u Potkonju, Vrpolju i Kninu)⁴¹, pripadnika srpskih postrojbi, 07. svibnja završena je glavna rasprava te je objavljena presuda. Optuženici Atlija i Jaramaz proglašeni su krivima za kazneno djelo za koje ih se tereti točkom I optužnice.⁴² Obojici je izrečena kazna zatvora u trajanju od 10 godina. Optuženom je Atliji, s obzirom da je za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, počinjenog zlostavljanjem ratnih zarobljenika, ranije pravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina, izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 14 godina. Optuženi Atlija oslobođen je krivnje za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva koje mu je stavljeno na teret točkom II optužnice (napad na sela Potkonje i Vrpolje te zastrašivanje, protupravno zatvaranje i zlostavljanje civilnog stanovništva uslijed kojeg su civilni stanovnici napustili svoje domove). Opt. Atlija nalazi se na izdržavanju kazne zatvora u lepoglavskoj kaznionici, dok se opt. Jaramaz nalazi u pritvoru. Pritvoreni su u rujnu 2006. godine.
- u postupku protiv opt. Čede Jovića (zločin u Dalju IV), nakon glavne rasprave održane u ožujku i travnju, objavljena je presuda kojom je optuženik proglašen krivim da je u razdoblju od kraja prosinca 1993. do lipnja 1995. godine, kao zapovjednik postrojbe vojne policije u 35. Slavonskoj brigadi tzv. Vojske RSK, znajući da su njemu podređeni Novak Simić, Miodrag Kikanović i Radovan Krstinić te drugi nepoznati vojni policajci u više navrata zlostavljali pripadnike radnog voda nesrpske nacionalnosti, u okviru svojih ovlasti nije poduzeo ništa da se počinitelji kazne te tako pristao na nastavak nedopuštenih radnji i na posljedice tih radnji. Navedena trojica vojnih policajaca udarala su šestoricu oštećenika, zadavši jednom ozljede od kojih je ubrzo preminuo. Optuženik je time propustio spriječiti nečovječno postupanje prema civilnom stanovništvu, nanošenje ozljeda tjelesnog integriteta i ubijanje, te je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 5 godina.⁴³ Optuženiku je produžen pritvor, u kojemu se nalazi od srpnja 2008. Tada je uhićen na graničnom prijelazu između Republike Srbije i Republike Hrvatske.
- u trećem (drugom ponovljenom) postupku protiv opt. Petra Mamule (zločin u Baranji) dana 07. travnja 2009. na Županijskom sudu u Osijeku, nakon provedene glavne rasprave, objavljena je presuda kojom je opt. Mamula proglašen krivim da je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 4 godine i 10 mjeseci.⁴⁴

⁴¹ Prethodno je ŽDO iz Šibenika 2006. godine podiglo optužnicu kojom je pod točkama I) i II) optužilo Atliju za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, a pod točkom III) za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ RH, dok se opt. Jaramaza pod točkom I) optužnice tereti za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Dana 4. lipnja 2007. godine Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Šibeniku donijelo je presudu kojom su Milan Atlija i Đorđe Jaramaz proglašeni krivima za sva djela koja su navedena u optužnici, osim što je Milan Atlija oslobođen optužbe za djelo pod toč. II. optužnice. Opt. Atliji za kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH-a utvrđena je kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina, a za kazneno djelo iz čl. 122. OKZ RH-a kazna zatvora u trajanju od 3 (tri) godine, pa mu je određena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 12 godina. Đorđu Jaramazu izrečena je kazna zatvora u trajanju od 10 godina.

Istom presudom opt. Atlija, na temelju čl. 354. toč. 3. ZKP-a (nije dokazano da je počinio djelo za koje se tereti), oslobođen je optužbe za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH koji mu se stavljao na teret toč. II. optužnice.

Vrhovni sud RH, na javnoj sjednici održanoj 16. travnja 2008., ukinuo je prvostupanjsku presudu u odnosu na kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH (toč. I. optužnice) i u odnosu na kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZ RH (toč. II. optužnice) te je u tom dijelu vratio predmet na ponovno suđenje.

U odnosu na kazneno djelo iz čl. 122. OKZ RH preinačena je odluka o kazni u odnosu na opt. Atliju (prvostupanjskom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine) te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina.

⁴² Optuženog Atliju tereti se da je naredio ubijanje, a opt. Jaramaza da je ubio civilnog stanovnika.

⁴³ Gore spomenuti vojni policajci Novak Simić, Miodrag Kikanović i Radovan Krstinić u prosincu 2008. pravomoćno su osuđeni za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, za koje se u ovome postupku, po zapovjednoj odgovornosti, tereti optuženog Čedu Jovića. Novak Simić, kome se sudilo u odsutnosti, osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od deset godina, Miodrag Kikanović na kaznu zatvora u trajanju od šest godina i šest mjeseci, a Radovan Krstinić na kaznu zatvora u trajanju od pet godina. Kikanović i Krstinić prisustvovali su suđenju.

⁴⁴ Prethodno je ŽDO u Osijeku podignulo optužnicu protiv 58 osoba, zbog kaznenog djela iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Godine 2001. razdvojen je postupak u odnosu na prisutne optuženike (Nikolu Alaicu, Mileta Bekića, Dragu Karagaću, Petra Mamulu, Milana Prusca i Sretu Jovandića).

Postupajući po smjernicama VSRH, usporedbom činjeničnog supstrata u ovome postupku i činjeničnih supstrata u postupcima koji su ranije vođeni protiv tog optuženika, a u odnosu na koje je primijenjen Zakon o općem oprost, prvostupanjski je sud utvrdio da se ne radi o istim činjenicama, a time niti o pravomoćno presuđenoj stvari.

Opt. Mamula se u ovoj fazi postupka branio sa slobode. U pritvoru se nalazio od 06. listopada 2000. do 7. svibnja 2003.

- u postupku protiv optuženih Damira Kufnera, Davora Šimića, Pavla Vancaša, Tomice Poletta, Željka Tutića i Antuna Ivezića (zločin u Marinom Selu), pripadnika hrvatskih postrojbi, na Županijskom sudu u Požegi 13. ožujka 2009. objavljena je presuda kojom su proglašeni krivima za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Opt. Kufner oglašen je krivim da je naredio protuzakonita zatvaranja te da je, iako je bio dužan, propustio spriječiti ubijanje civilnih stanovnika, nečovječno postupanje prema njima i protupravno zatvaranje. Izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 4 godine i 6 mjeseci.

Opt. Šimić oglašen je krivim da je, iako je bio dužan, propustio spriječiti nečovječno postupanje prema civilnom stanovništvu i njegovo protupravno zatvaranje, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 1 godine.

Opt. Vancaš oglašen je krivim da je mučio, nečovječno postupao prema civilnim stanovnicima, nanosio im velike patnje i ozljede tjelesnog integriteta i zdravlja, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 3 godine.

Optuženici Poletto, Tutić i Ivezić oglašeni su krivima da su ubijali, mučili i nečovječno postupali prema civilnim stanovnicima, nanosili im velike patnje i ozljede tjelesnog integriteta i zdravlja. Opt. Polettu izrečena je kazna zatvora u trajanju od 16 godina, opt. Tutiću od 12, a opt. Iveziću od 10 godina.⁴⁵

Optuženici su se nalazili u pritvoru od veljače ili ožujka 2008. Optuženima Vancašu i Šimiću ukinut je pritvor u prosincu 2008., odnosno siječnju 2009. godine, dok je opt. Kufneru isti ukinut prilikom objave presude. Ostali se optuženici (Poletto, Tutić i Ivezić) i dalje nalaze u pritvoru.

- u postupku protiv opt. Nenada Pejnovića (zločin u Vrhovinama), na Županijskom sudu u Karlovcu 24. veljače 2009. započela je glavna rasprava, a 03. travnja objavljena je presuda, kojom je opt. Pejnović oglašen krivim da je kao pripadnik srpskih postrojbi protuzakonito zatvorio 6 civilnih osoba hrvatske nacionalnosti, koje su dan potom, od strane nepoznatih osoba, odvedene i lišene života, čime je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina.

Vijeće nije smatralo dokazanim da je optuženik ubijao civilne osobe, kako ga se tereti optužnicom.

Pritvor, u kojemu se nalazi od 10. veljače 2008. godine, optuženiku je produljen.

Dana 05. travnja 2002. na Županijskom sudu u Osijeku optuženicima su izrečene kazne zatvora: Nikoli Alaici u trajanju od 6 godina, Mili Bekiću od 3 godine, Dragi Karagačić od 2 godine, Petru Mamuli od 5 godina i 6 mjeseci, Milanu Pruscu od 2 godine i Sreti Jovandiću od 2 godine.

VSRH ukinuo je navedenu presudu i predmet vratio sudu prvoga stupnja na ponovno suđenje.

Nakon provedenog ponovljenog postupka, 08. svibnja 2006. objavljena je presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku kojom je odbijena optužba protiv optuženih Alalice, Bekića, Karagaće, Prusca i Jovandića. Prethodno je tužitelj optužnicu u odnosu na njih izmijenio tako da ih je teretio za kazneno djelo oružane pobune.

Opt. Petar Mamula proglašen je krivim za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 4 godine i 10 mjeseci.

Vijeće VSRH, na javnoj sjednici održanoj dana 15. listopada 2008. godine, ukinulo je presudu Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku, u osuđujućem dijelu, i vratilo predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Presuda je ukinuta zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja jer VSRH iz podataka u spisu nije mogao utvrditi je li inkriminirano ponašanje opt. Mamule ranije obuhvaćeno oprostom. Prvostupanjskom sudu naloženo je da izvrši uvid u ranije spise Županijskog i Vojnog suda u Osijeku i da usporedbom činjeničnih supstrata utvrdi je li u odnosu na opt. Mamulu inkriminirano ponašanje već ranije obuhvaćeno oprostom.

⁴⁵ *Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Požegi opt. Tomici Polettu izreklo je kaznu zatvora u trajanju od 16 godina. No, u st. 1. i 2. čl. 35. OKZ RH propisano je da zatvor ne može biti kraći od petnaest dana ni dulji od petnaest godina te da se kazna zatvora u trajanju od dvadeset godina može izreći samo za najteže oblike kaznenog djela. Sukladno navedenim odredbama, ali i sudskoj praksi, kaznu zatvora u trajanju od 16 godina nije prema navedenom zakonu moguće izreći, jer je, tumačeći navedene odredbe, maksimalna propisana kazna zatvora trajanja 15 godina, a iznad toga moguće je izreći jedino kaznu u trajanju od 20 godina, no ne i u trajanjima između 15 i 20 godina (16, 17, 18 ili 19 godina).*

- u postupku protiv optuženih Zlatka Jušića i Ibrahima Jušića (zločin u Velikoj Kladuši), optuženih da su kao dužnosnici tzv. Autonomne pokrajine Zapadna Bosna počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, glavna je rasprava trajala od 05. rujna 2008. do 24. ožujka 2009. Presuda, kojom je opt. Zlatko Jušić oslobođen optužbe, a opt. Ibrahim Jušić proglašen krivim, i kojom mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od sedam godina, objavljena je 25. ožujka 2009.

Opt. Ibrahim Jušić proglašen je krivim da je od rujna 1993. do kolovoza 1994., a potom i od studenog 1994. do kolovoza 1995., naredio i izvršio mučenje, nečovječno postupanje, nanošenje velikih patnji te protuzakonita zatvaranja civilnog stanovništva na području Velike Kladuše i okolice.

Opt. Zlatko Jušić od prosinca 2008. brani se sa slobode, dok se opt. Ibrahim Jušić nalazi u pritvoru.

- u postupku protiv optuženih Branimira Glavaša, Ivica Krnjaka, Gordane Getoš Magdić, Dine Kontića, Tihomira Valentića i Zdravka Dragića (zločin u Osijeku), optuženih za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu objavilo je 08. svibnja 2009. presudu kojom su optuženici proglašeni krivima i osuđeni na kazne zatvora.

Opt. Glavašu za dva krivična djela iz optužnice utvrđene su kazne zatvora u trajanju od 5 i od 8 godina, te mu je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 10 godina. Opt. Krnjaku izrečena je kazna zatvora u trajanju od 8 godina, a opt. Getoš Magdić u trajanju od 7 godina. Optuženicima Kontiću, Valentiću i Dragiću izrečene su zatvorske kazne u trajanju od po 5 godina.

S obzirom na to da su izrečene kazne u trajanju od 5 godina i veće, optuženicima je određen pritvor.⁴⁶

Objavi presude nisu prisustvovali optuženi Glavaš te optužena Getoš Magdić. Opt. Gordana Getoš Magdić javila se policiji dan poslije. Opt. Glavašu, kao saborskom zastupniku, nakon objave presude ukinut je imunitet na pritvaranje⁴⁷, no on se nalazi u bijegu u Bosni i Hercegovini, čiji je i državljanin, što sprječava njegovo izručenje Republici Hrvatskoj.

⁴⁶ Opt. Krnjaku je pritvor produljen, s obzirom da se, zbog izbjegavanja dolazaka na raspravu, u pritvoru nalazi od 21. travnja 2009.

⁴⁷ Podsjetimo da je Hrvatski sabor svojom odlukom od 12. siječnja 2008. uskratio odobrenje za pritvaranje zastupnika Branimira Glavaša.

PREGLED OSTALIH POSTUPAKA

1. U postupku koji se na Županijskom sudu u Vukovaru vodi protiv opt. Dušana Zinajića⁴⁸ (zločin u Borovom naselju), glavna rasprava započela je 21. siječnja 2008. Ukupno je održano 4 ročišta glavne rasprave na kojima je saslušano desetak svjedoka. Izveden je manji broj materijalnih dokaza te je optuženik iznio svoju obranu.

U tom se postupku optuženik brani sa slobode.

2. U postupku koji se, u odsutnosti optuženoga, na Županijskom sudu u Vukovaru vodi protiv Bogdana Kuzmića (zločin u vukovarskoj bolnici), koga se tereti da je nakon okupacije Vukovara iz bolnice izdvojio i odveo u nepoznatom smjeru pet civilnih osoba, koje su na za sada neutvrđen način ubijene, te da je time počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, tijekom 2008. godine održano je 6 ročišta, a u veljači 2009. godine održano je samo jedno ročište.

Slijedeće ročište bit će zakazano pismenim putem.

S obzirom da je od posljednjega održanog ročišta prošlo više od dva mjeseca, glavna će rasprava biti pokrenuta ispočetka.

3. U postupku koji se na Županijskom sudu u Vukovaru vodi za zločin u Lovasu, posljednje ročište glavne rasprave održano je u ožujku 2008., a u svibnju iste godine održana su dva izvanraspravna ročišta.

Početak 2009. godine izmijenjen je sastav Vijeća za ratne zločine u ovome predmetu. Ročišta su bila zakazivana početkom i krajem travnja, no nisu održana. Tada je 29. travnja doneseno rješenje o razdvajanju postupka protiv optuženih Milana Tepavca i Ilije Vorkapića, koji prisustvuju suđenju, u odnosu na četrnaestoricu optuženika koji su u bijegu i kojima se sudi u odsutnosti. Prisutni optuženici (Tepavac i Vorkapić) brane se sa slobode.

4. U ponovljenom postupku koji se na Županijskom sudu u Osijeku vodi protiv opt. Stojana Pavlovića, Đure Urukala i Branka Berberovića (zločin u Popovcu)⁴⁹ glavna je rasprava započela 20. travnja.

Optuženici se brane sa slobode. U pritvoru su se nalazili od 05. ožujka 2003. do 08. travnja 2004.

⁴⁸ Optužnicom ŽDO iz Vukovara, br. K-DO-5/06, od 29. prosinca 2006. godine, stavlja mu se na teret da je 20. studenoga 1991. godine u Vukovaru, nakon okupacije Borovog naselja, kao pripadnik paravojskih postrojbi prišao s leđa civilu Tomislavu Kovačiću, koji se nalazio u grupi muškaraca koji su, prema naredbi, ležali na tlu i iz puške ispalio hitac u smjeru njegove glave, ali ga je u tom trenutku nepoznati vojnik tzv. JNA povukao za ruku, pa je zrno Tomislava Kovačića okrnulo po tjemenu glave, poslije čega ga je oblila krv, a nakon čega mu je nepoznata osoba pružila liječničku pomoć. Tim je činom za vrijeme okupacije nečovječno postupao prema civilnom stanovništvu i počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

⁴⁹ Prvotno su 2003. godine optuženi Stojan Pavlović, Đuro Urukalo, Branko Berberović i Milan Šarić da su kao pripadnici srpskih postrojbi od kolovoza 1991. do 1996. godine u baranjskom selu Popovac nečovječno postupali prema civilnim stanovnicima, nanosili im ozljede tjelesnog integriteta i zdravlja, provodili raseljavanje, primjenjivali mjere zastrašivanja i terora, uzimali taoce, prinuđivali na službu u oružanim snagama neprijateljske sile, provodili protuzakonita zatvaranja i prinuđivali na prinudni rad, te su time počinili k. d. ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, a Đuro Urukalo optužen je i za nedozvoljeno posjedovanje eksplozivnih tvari te da je počinio i kazneno djelo nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari iz čl. 335. st. 1. Kaznenog zakona.

Godine 2004., pred kraj dokaznog postupka, izmijenjena je optužnica. U odnosu na opt. Šarića izmijenjena je i pravna kvalifikacija djela te ga se teretilo za k. d. oružane pobune.

U travnju 2004. godine presudom Županijskog suda u Osijeku odbijena je optužba u odnosu na opt. Šarića, dok su ostali optuženici oglašeni krivima. Pavloviću je izrečena kazna zatvora od 2 godine i 6 mjeseci, Urukalu jedinstvena kazna od 2 godine i 2 mjeseca, a Berberoviću od godinu i 6 mjeseci. Opt. Pavlović u jednom je dijelu i oslobođen optužbe.

VSRH 2008. godine potvrdio je presudu u odnosu na opt. Šarića, Urukala je osudio zbog kaznenog djela nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari na 6 mjeseci zatvora, a u ostalom je dijelu, zbog bitne povrede odredbi kaznenog postupka, presudu ukinuo i vratio predmet na ponovno suđenje. Naime, prvostupanijski je sud u jednom dijelu opt. Pavlovića izrekom presude i oslobodio kazne, a kako se radilo o produženom djelu za koje nije moguće donijeti i osuđujuću i oslobađajuću presudu, izreka je presude, po stajalištu VSRH, nerazumljiva i proturječna samoj sebi.

5. U postupku koji se na Županijskom sudu u Osijeku vodi protiv opt. Željka Čizmića (Zločin u Dalju), optuženog da je kao komandir tzv. Stanice milicije Dalj 1991. godine počinio ratni zločin protiv civila nesrpskih nacionalnosti, u kojemu je glavna rasprava bila u prekidu još od prosinca 2007. godine, glavna je rasprava napokon započela iznova 08. svibnja 2009. godine.

Optuženik se u tom postupku brani sa slobode.

MIŠLJENJA O POJEDINIM POSTUPCIMA

Postupak protiv opt. Jugoslava Mišljenovića i dr. za kazneno djelo genocida

Županijski sud u Vukovaru

Kazneno djelo genocida iz čl. 119. OKZ RH

Optuženici: Jugoslav Mišljenović (u bijegu), Milan Stanović (u bijegu), Dušan Stanković (u bijegu), Janko Kiš (bio u bijegu, postupak obustavljen 2004. zbog smrti), Živadin Ćirić (postupak obustavljen zbog smrti), Petar Lender (u bijegu), Milenko Komačević (bio u bijegu, postupak obustavljen 2004. zbog smrti), Zdravko Simić (u bijegu), Momir Anđelić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2003. zbog smrti), Slobodan Anđelić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2003. zbog smrti), Joakim Bučko (branio se sa slobode), Mirko Ždinjak (u bijegu), Slobodan Mišljenović (branio se sa slobode, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Dragan Ćirić (u bijegu), Milan Bojanić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2009. nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Jaroslav Mudri (branio se sa slobode, postupak obustavljen 2009. nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Zdenko Magoč (branio se sa slobode), Dušanka Mišljenović (branila se sa slobode, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Dragica Anđelić (bila u bijegu, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Aleksandar Anđelić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Nikola Vlajnić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Zlatan Nikolić (u bijegu), Jovo Cico (u bijegu), Đuro Krošnjar (u bijegu), Ljubica Anđelić (bila u bijegu, postupak obustavljen 2005. godine zbog smrti), Čedo Stanković (bio u bijegu, postupak obustavljen 2009. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Radoje Jeremić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2003. godine zbog smrti), Joakim Lender (bio u bijegu, postupak obustavljen 2003. godine zbog smrti), Kiril Builo (bio u bijegu, postupak obustavljen 2003. godine zbog smrti), Stanislav Simić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Darko Hudak (branio se sa slobode), Saša Hudak (branio se sa slobode, postupak obustavljen 2009. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Srđan Anđelić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2008. godine nakon odustanka tužiteljstva od optužbe), Dušan Anđelić (bio u bijegu, postupak obustavljen 2004. godine zbog smrti), Janko Ljekar (u bijegu)

Vijeće za ratne zločine: sudac Nikola Bešenski, predsjednik Vijeća, sudac Slavko Teofilović, član vijeća, i sutkinja Nevenka Zeko, članica vijeća

Tužitelj: Zdravko Babić, zamjenik ŽDO u Vukovaru

Mišljenje

Optužnicom ŽDO iz Osijeka, br. KT-37/93 od 29. travnja 1996., optuženo je 35 optuženika za krivično djelo genocida iz čl. 119. OKZ RH. Godine 2005. ŽDO iz Vukovara preuzelo je kazneni progon protiv 27 optuženika za isto krivično djelo. Protiv 8 optuženika zbog smrti obustavljen je kazneni postupak. Do kraja prvostupanjskog kaznenog postupka, koji je završen 5. veljače 2009. godine, na optužnici je ostalo 14 optuženika. Optužnica je mijenjana sedam puta.

Dana 5. veljače 2009. Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru objavilo je presudu kojom je 12 optuženika proglašeno krivima za počinjenje krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, a dva su optuženika oslobođena optužbe počinjenja krivičnog djela genocida iz čl. 119. OKZ RH.

Ovaj je kazneni postupak obilježilo nekoliko važnih činjenica:

- optužnica je podignuta 1996. godine protiv 35 optuženika,
- u trenutku podizanja optužnice svi optuženici bili su nedostupni pravosudnim tijelima Republike Hrvatske, a rješenjem Županijskog suda u Osijeku, br. Kv 46/97, od 21. veljače 1997. odlučeno je da će se optuženicima suditi u odsutnosti,

- istraga je provedena 1993. godine, u vrijeme kada su Mikluševci i veliki dio Vukovarsko-srijemske županije bili okupirani i nedostupni pravosudnim i policijskim tijelima Republike Hrvatske, a veliki broj svjedoka i oštećenika bio je u progonstvu širom Hrvatske ili se nalazio na okupiranom području,
- nakon što je ŽDO iz Vukovara preuzelo optužnicu, nije zatražena dopuna istrage, već su tijekom glavne rasprave saslušavani svjedoci i prema njihovim je iskazima u više navrata precizirana i mijenjana optužnica,
- neki svjedoci saslušavani su pet ili više puta, što je tijekom glavne rasprave ukazivalo da je istraga manjkavo provedena i da je bilo nužno provesti dopunu istrage,
- tijekom dokaznog postupka postupak je zbog smrti obustavljen u odnosu na 13 optuženika, a ŽDO iz Vukovara tijekom 2008. i 2009. godine odustalo je od kaznenog progona 8 optuženika zbog nedostatka dokaza,
- preuzimajući optužnicu od ŽDO iz Osijeka, ŽDO iz Vukovara izmijenilo je optužnicu, obrazlažući to bitno izmijenjenim okolnostima i vremenu izvršenja pojedinih inkriminiranih radnji te dokazima iz prikupljene dokumentacije,
- izmjenom optužnice od 20. ožujka 2007. izmijenjen je činjenični i zakonski opis te pravna kvalifikacija djela, optuženicima je stavljeno na teret počinjenje krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Ubrzo nakon toga, dana 13. travnja 2007. godine, optužnica je izmijenjena na način da se optuženicima stavlja na teret krivično djelo genocida iz čl. 119. OKZ RH, no radnje koje se optuženicima stavlja na teret ostale su iste kao i kod izmjene od 20. ožujka 2007., dok je pravna kvalifikacija djela vraćena na prvotno optuženje – genocid,
- rješenjem Županijskog suda u Osijeku br. Kv-115/97 od 21. ožujka 1997. protiv optuženika bio je određen pritvor. Na glavnoj su raspravi branitelji nazočnih optuženika predložili ukidanje pritvora i određivanje mjera opreza, s čime se nazočni zamjenik ŽDO iz Vukovara suglasio.⁵⁰ Vijeće je rješenjem nazočnim optuženicima ukinulo pritvor i naložilo im mjere opreza zabrane napuštanja boravišta, obvezu javljanja Predsjedniku vijeća svakog drugog mjeseca te oduzimanje putnih isprava i drugih isprava za prijelaz državne granice.
Žrtvama i oštećenima, a i široj javnosti, obrana je nazočnih optuženika sa slobode nerazumljiva, jer se radi o optužbi za najteže kazneno djelo za koje bi bilo primjereno da optuženici tijekom postupka budu u pritvoru,
- duljina prvostupanjskog kaznenog postupka kod svjedoka i oštećenika može izazvati osjećaj beskorisnosti toga kaznenog postupka,
- interes je medija s vremenom postajao sve slabiji, unatoč činjenici da se vodio kazneni postupak za krivično djelo genocida,

⁵⁰ „Na upit predsjednika vijeća o eventualnim primjedbama, branitelji optuženih odvjetnik Biserka Treneski, odvjetnik Stjepan Šporčić, odvjetnik Vojislav Ore i odvjetnik Andrej Georgievski sukladno čl. 107a Zakona o kaznenom postupku predlažu da se prema nazočnim optuženicima Milanu Stankoviću, Živanu Čiriću, Joakimu Bučku, Slobodanu Mišljenoviću, Jaroslavu Mudriju, Zdenku Magoću, Dušanki Mišljenović, Darku Hudaku i Saši Hudaku ukine pritvor i odredi mjere opreza iz čl. 90. st. 1. i 2. t. 1. i t.3. Zakona o kaznenom postupku, pojašnjavajući da u odnosu na naprijed navedene optuženike postoji pravomoćno rješenje o određivanju pritvora KV-115/97 Županijskog suda u Osijeku od 21. ožujka 1997.

Nazočni zamjenik ŽDO Vukovar suglasan je s prijedlogom branitelja optuženih, s tim što smatra da pored navedenih mjera opreza iz čl. 90. st. 2. t. 1. i 3. ZKP-a treba primijeniti i mjeru opreza iz t.6. navedenog članka ZKP-a“ (zapisnik od 25. travnja 2005. godine Županijskog suda u Vukovaru, str. 8).

- pravo optuženika na pravično suđenje, propisano odredbom čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁵¹, povrijeđeno je dugotrajnošću prvostupanjskog postupka⁵² i čestim izmjenama optužnice.

Dokazi izvedeni tijekom dokaznog postupka ukazivali su na to da je u konkretnom predmetu počinjeno kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1 OKZ RH. ŽDO iz Vukovara podiglo je optužnicu zbog kaznenog djela genocida iz čl. 119. OKZ RH.

Članak II Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida glasi: „U smislu ove Konvencije kao genocid smatra se bilo koje od navedenih djela učinjenih u namjeri potpunog ili djelomičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe kao takve: a) ubojstvo članova grupe; b) teška povreda fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe; c) namjerno podvrgavanje grupe životnim uvjetima koji će dovesti do njenog potpunog ili djelomičnog uništenja; d) mjere uperene na sprečavanje rađanja u okviru grupe; e) prinudno premještanje djece iz jedne grupe u drugu.“

„Načelno, genocid može počinuti svatko bez obzira na položaj u vojnoj ili političkoj hijerarhiji. Međutim, s obzirom na prirodu tog zločina (povijesni okviri nastanka vezani za holokaust) koja pretpostavlja masovnost žrtava i sposobnost počinitelja da prouzroči masovna i teška stradanja, po prirodi stvari počinitelji genocida bit će najviše rangirane osobe u vojnoj i/ili političkoj hijerarhiji. Praksa MKSJ i Međunarodnog suda za Ruandu to potvrđuje.“⁵³ Specifičnost genocida kao zločina jeste njegova posebna namjera, mens rea, tzv. genocidna namjera, želja da se zločinom fizički uništi neka nacionalna, etnička, vjerska ili druga skupina, ili njezin značajan dio, i to baš stoga što se radi o toj određenoj skupini. Odluka da se djelo počini mora biti svjesna, da se djeluje u pravcu uništenja te grupe. U konkretnom predmetu optuženici su pripadnici srpske i rusinske nacionalne manjine, a žrtve većim dijelom Rusini i drugi nesrbi. Optuženici su bili pripadnici lokalne teritorijalne obrane. Navodeći ove činjenice ne želimo umanjiti značaj inkriminiranih radnji, no smatramo da se u konkretnom predmetu trebalo optužiti za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Optužnica je mijenjana osam puta. U jednom trenutku promijenjena je i pravna kvalifikacija djela iz genocida u ratni zločin protiv civilnog stanovništva, da bi se vrlo brzo ponovno optuženicima stavilo na teret kazneno djelo genocida. Navedeno otvara niz pravnih pitanja, između ostalog i pitanje povrede odredbe čl. 6. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda na štetu optuženika (pravo na pravično suđenje⁵⁴). Žrtva obitelji Holik i obitelji Slavka Hajduka gotovo da je tijekom postupka zaboravljena. To svakako nije posljedica rada Vijeća za ratne zločine koje se trudilo postupak provesti korektno i u skladu s odredbama

⁵¹ „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj...“

⁵² Postupak se vodi od 1996. godine, prvostupanjska nepravomoćna presuda je donesena 5. veljače 2009. godine

⁵³ Prof. dr. sc. Ivo Josipović, „Ratni zločini“ Priručnik za praćenje suđenja, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, 2007. godine.

⁵⁴ Članak 6 Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda
Pravo na pravično suđenje

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi malodobnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde.
2. Svako tko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže.
3. Svako tko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:
 - a. da odmah, na jeziku koji razumije, bude podrobno obavješten o prirodi i razlogu optužbe protiv njega;
 - b. da mu se osiguraju vrijeme i uvjeti neophodni za pripremanje obrane;
 - c. da se brani sam ili uz pomoć branitelja koga sam izabere ili, ukoliko ne raspolaže sredstvima da plati branitelja, da ga dobije besplatno, kada to nalažu interesi pravde;
 - d. da sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se osigura njegova nazočnost ispitivanju svjedoka obrane pod istim uvjetima koji važe za svjedoka optužbe;

ZKP-a. Mislimo da je zbog težine zločina počinjenog u Mikluševcima ŽDO iz Vukovara trebalo zatražiti dopunu istrage u trenutku kada su preuzeli predmet od ŽDO iz Osijeka. Nakon dopune istrage, mnoge bi stvari bile jasnije. Bez toga, ŽDO iz Vukovara tijekom dokaznog postupka provodilo je „prikrivenu istragu“, a što se vidi iz prilagođavanja i mijenjanja optužnice nakon iskaza pojedinih svjedoka.

Vijeće za ratne zločine našlo je dokazanim da je dvanaest optuženika počinilo kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Nesumnjivo je da će u presudi biti nužno obrazložiti tu odluku. Iako Vijeće nije vezano pravnom kvalifikacijom djela, ovdje se može otvoriti pitanje objektivnog identiteta optužnice i presude. Izgledno je da će ŽDO iz Vukovara, a i branitelji osuđenih optuženika, u žalbama upravo postavljati pitanje identiteta optužnice i presude. Iako se čini da je Vijeće postupilo sukladno odredbi čl. 350. st. 1. ZKP, utvrdivši da su osuđeni optuženici svojim radnjama ostvarili biće kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, što u odnosu na optuženje za genocid predstavlja lakše kazneno djelo, istovremeno ta odluka otvara niz pravnih pitanja. Prije svega otvara se pitanje je li zaštićeno dobro isto kod ova dva kaznena djela.

Pred kraj dokaznog postupka, temeljem odredbe čl. 63. st. 1. OKZ RH, sud je imenovao branitelje po službenoj dužnosti svakom optuženiku. Do tada je više optuženika imalo jednog branitelja. S obzirom da je formalno rasprava krenula iznova, optuženici su formalno tijekom glavne rasprave imali posebnog branitelja.

No, postupak se vodio dvanaest godina. Tijekom dokaznog postupka izvedeni su brojni dokazi u vrijeme kada je jedan branitelj branio više optuženika. Postavlja se pitanje da li je takva situacija bila u suprotnosti s probicima njihove obrane.⁵⁵

⁵⁵ čl. 63. st. 1. OKZ RH: „Više okrivljenika mogu imati zajedničkog branitelja samo ako se protiv njih ne vodi kazneni postupak za isto kazneno djelo ili ako to nije u suprotnosti s probicima njihove obrane.“

Postupak protiv optuženog Đure Đurića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnoga stanovništva

Županijski sud u Sisku

Kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH (nakon izmjene optužnice oružane pobune iz čl. 236. f. st. 1. KZRH)

Optuženik: Đuro Đurić

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Melita Avedić, predsjednica Vijeća, sutkinja Ljubica Rendulić Holzer, članica Vijeća, sudac Predrag Jovanić, član Vijeća

Tužitelj: Jadranka Huskić, zamjenica ŽDO iz Siska

Branitelj: odvjetnik Zdravko Baburak

Mišljenje

Kazneni postupak protiv Đura Đurića, vođen pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Sisku, korektno je proveden te, unatoč manjim postupovnim propustima koje smo primijetili izvještavajući s glavne rasprave, nemamo zamjerki na postupanje suda, kao ni na donesenu sudsku odluku.

Spomenuti propusti odnose se na činjenicu da svjedoci nisu propisano upozoreni u smislu čl. 324. i čl. 236. ZKP-a, iako su propisana upozorenja unesena u zapisnik kao izvršena.

Ipak, smatramo potrebnim primjetiti da prilikom izmjene optužnog akta i prekvalifikacije optužnice iz kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva (čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona (OKZ RH) u kazneno djelo oružane pobune (iz čl. 236. f. st. 1. KZRH), Županijsko državno odvjetništvo nije uzelo u obzir iskazivanje svjedokinje Marije Stipić, koja je jedina teretila optuženika, u smislu eventualnog proširivanja optužnog akta u tom smjeru i daljnjeg rasvjetljavanja dotičnih okolnosti.

Naime, ova svjedokinja iskazala je da ju je optuženi Đuro Đurić odvezao u Dvor, u prostorije policijske postaje, da je tuku, gdje je zadobila teške tjelesne ozljede.

Budući da se taj događaj zbio u vremenu nakon inkriminiranog razdoblja, on nije ni mogao biti predmet ocjene suda u ovom kaznenom predmetu.

Mišljenja smo da je izmjena i nadopuna optužnice u tom smjeru, te eventualno proširenje istrage, mogla rasvijetliti taj događaj te provjeriti informaciju, kojom ista svjedokinja raspolaže po čuvenju, da je optuženik Đuro Đurić odvezao njezine pokojne majku i brata na obalu Une, gdje joj je majka zaklana i bačena u rijeku, a brat s lisičinama također bačen u rijeku.

Praksu podizanja zajedničkih optužnica za više počinitelja istog kaznenog djela, koja se često primjenjivala u odnosu na nedostupne počinitelje ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i drugih srodnih kaznenih djela, te naknadnog razdvajanja postupka protiv pojedinog optuženika koji bi u određenom trenutku postao dostupan pravosuđu, uz zadržavanje iste, vrlo općenite optužnice, smatramo vrlo suspektnom praksom.

U odnosu na optužnicu, a u skladu s akuzatornom naravi našeg kaznenog postupka, provedeni postupak i donesenu presudu ocjenjujemo korektnima.

Postupak protiv Sretena Peslaća optuženog za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Županijski sud u Šibeniku

Kazneno djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142. preuzetog KZJ

Optuženik: Sreten Peslać

Vijeće za ratne zločine: sudac Branko Ivić, predsjednik Vijeća; sudac Ivo Vukelja, član Vijeća; sutkinja Jadranka Biga Milutin, članica Vijeća za ratne zločine

Tužitelj: Sanda Pavlović Lučić, zamjenica ŽDO u Šibeniku

Braniteljica: odvjetnica Vera Bego

Mišljenje

Obnovljeni kazneni postupak protiv opt. Sretena Peslaća, 1993. godine u odsutnosti osuđenog na 10 godina zatvora, koji je u veljači 2008. godine uhićen u Italiji, a potom izručen Hrvatskoj, vođen pred Vijećem za ratne zločine ŽS u Šibeniku okončan je 9. veljače 2009. godine.

Nakon što je ŽDO u Šibeniku na posljednjem ročištu glavne rasprave izmijenilo pravnu kvalifikaciju kaznenog djela s kaznenog djela ratnog zločina prema civilnom stanovništvu u kazneno djelo oružane pobune sud je, uz primjenu Zakona o općem oprost, donio presudu kojom se optužba odbija.

Ovaj je postupak još jedan primjer iz kojeg je vidljiva ranija praksa podizanja nedovoljno kvalitetnih i nedovoljno konkretnih optužnica prema većem broju okrivljenika. Potom su optuženici, gotovo u pravilu, u odsutnosti osuđivani na dugogodišnje zatvorske kazne.

U novije smo vrijeme svjedoci obnova postupaka protiv osoba koje su ranije u odsutnosti pravomoćno osuđene, u kojima tužiteljstvo, tijekom dokaznog postupka, odustaje od kaznenog progona ili mijenja pravnu kvalifikaciju kaznenog djela na kazneno djelo oružane pobune pa sudovi, uz primjenu Zakona o općem oprost, donose odbijajuće presude ili rješenja o obustavi postupka.

Zbog takvog je postupanja tužiteljstva i sudova, uobičajenog devedesetih godina, Sreten Peslać proveo u pritvoru godinu dana, unatoč tome što se dokazi, kojima se raspolagalo pri prvome i u obnovljenom postupku, nisu bitno mijenjali.

Prateći postupak zabilježili smo situaciju na koju, iako ona u konačnici nije utjecala na ishod postupka i „sudbinu“ optuženika, ukazujemo radi eventualnih budućih sličnih slučajeva obnova postupaka.

Naime, na prvom ročištu glavne rasprave, nakon što je pročitana optužnica i nakon što se optuženik očitovao o njoj, izjavivši da se ne smatra krivim niti za jednu radnju koja mu je optužnim aktom stavljena na teret, predsjednik Vijeća za ratne zločine izjavio je da se postupak vodi prema *Zakonu o krivičnom postupku iz 1993. godine (NN 34/93)*, te nije udovoljio zahtjevu optuženika da svoju obranu iznese na kraju dokaznog postupka.⁵⁶

Očito je da je uporište za takav stav imao o odredbama o obnovi postupka *Zakona o kaznenom postupku (NN 110/97)*, važećem u vrijeme trajanja obnovljenog postupka, u kojemu je propisano da za novi postupak koji se vodi na temelju rješenja kojim je dopuštena obnova kaznenog postupka važe iste odredbe kao i za prvi postupak.⁵⁷ U prvome postupku, u kojemu je optuženiku suđeno u odsutnosti, primjenjivao se *Zakon o krivičnom postupku* koji je bio na snazi 1993. godine.

⁵⁶ U članku 306. spomenutog Zakona propisano je da predsjednik vijeća, nakon što je optužnica ili privatna tužba pročitana ili je usmeno izložen njihov sadržaj, pristupa ispitivanju optuženika kao i da će se optuženik, nakon što se izjasni o svakoj točki optužbe, pozvati da izloži svoju obranu.

⁵⁷ Članak 411. stavak 1. ZKP-a (NN 110/97).

Smatramo da se u konkretnom slučaju u obnovljenom postupku vođenom protiv opt. Sretena Peslaća, trebao primjenjivati zakon koji je važio u vrijeme vođenja obnovljenog postupka, tj. ZKP iz 1997. godine. Mišljenja smo da se čl. 411. ZKP odnosi na primjenu materijalno pravnih odredbi pa je shodno tome trebalo primjenjivati kazneni zakon koji je važio u vrijeme vođenja prvog postupka, no ne i procesni zakon. I sam zakonodavac je u „najnovijem“ Zakonu o kaznenom postupku (NN 152/08) precizirao tu odredbu navodeći kako će za novi postupak koji se vodi na temelju rješenja kojim je dopuštena obnova postupka važiti iste materijalno pravne odredbe kao i za prvi postupak, osim odredbi o zastari.⁵⁸

Da je obnovljeni postupak vođen po tada važećem zakonu, optuženik bi bio u mogućnosti svoju obranu iznijeti na kraju postupka, s obzirom da je propisano da će se optuženik, koji se očituje da se u odnosu na sve ili pojedine točke optužbe ne smatra krivim, ispitati na završetku dokaznog postupka, osim ako optuženik drugačije ne zahtijeva.⁵⁹

Ukazali bismo i na odredbu iz čl. 191. st. 3. *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 58/02)* prema kojoj, ukoliko glavna rasprava, u predmetu vođenom po dosadašnjim odredbama (dakle ranije važećem zakonu), treba započeti iznova, uzet će se očitovanje optuženika o optužbi u smislu čl. 320. st. 3. *Zakona o kaznenom postupku* i nastaviti s postupkom prema odredbama ovog Zakona, dakle *Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine*. Tako će sud postupiti i u slučaju kada je presuda povodom pravnog lijeka ukinuta i predmet vraćen na ponovni postupak.⁶⁰

Ponavljamo da situacija nije bitno utjecala na ishod konkretnog postupka, no da tužiteljstvo nije prekvalificiralo kazneno djelo iz optužnice, smatramo da bi navedena situacija predstavljala bitnu povredu iz čl. 367. st. 1. toč. 8. ZKP-a te da bi presuda bila ukinuta i vraćena prvostupanjnskom sudu na ponovno suđenje.

⁵⁸ Članak 508. stavak 1 ZKP-a (NN 152/08). Navedeni članak inačica je čl. 411. ZKP-a (NN 110/97).

⁵⁹ Članak 320. stavak 7. ZKP-a (NN 110/97).

⁶⁰ Sporno je da li se navedeni članak odnosi samo na situacije kada glavna rasprava započinje iznova povodom redovnih pravnih lijekovi, kada se izmijenio sastav Vijeća ili je odgoda trajala više od dva mjeseca ili se pak može primijeniti i u slučajevima obnove postupka.

Postupak protiv optuženog Petra Mamule za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnoga stanovništva

Županijski sud u Osijeku

Kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženik: Petar Mamula

Vijeće za ratne zločine: sudac Zvonko Vekić, predsjednik Vijeća, sudac Drago Grubeša, član Vijeća, sutkinja Katica Krajnović, članica Vijeća

Tužitelj: Zlatko Bučević, zamjenik ŽDO u Osijeku

Branitelji optuženog: odvjetnici Slobodan Budak i Artur Fišbah

Mišljenje

Dana 7. travnja 2009. Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku objavilo je prvostupanjsku nepravomoćnu presudu br. Krz-88/08, kojom je opt. Petra Mamulu proglasilo krivim i osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine i 10 mjeseci zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Treći (drugi ponovljeni) postupak proveden je korektno, u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku.

Prvostupanjski je sud izveo dokaze čije je izvođenje naložio Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao i dokaze za koje je smatrao da su potrebni, a predloženi su od strane obrane.

Sukladno gore navedenom, prvostupanjski je sud izvršio uvid u spise Kio-30/97, Kio 29/97 te presudu Županijskog suda u Osijeku br. K-17/06, iz kojih je trebao utvrditi zbog kojeg je činjeničnog supstrata protiv opt. Petra Mamule obustavljena istraga te, sukladno tome, je li predmetno djelo već pravomoćno presuđeno. Ponovno su saslušani i svjedoci Jovan Narandža, Veljko Salonja i Antun Knežević.

Iz izvedenih materijalnih dokaza sud je utvrdio da radnje kaznenog djela koje se optuženiku stavljaju na teret u ovom kaznenom postupku nisu identične radnjama koje su bile predmet istrage koja je obustavljena rješavanjem Županijskog suda u Osijeku br. Kio-30/97, primjenom Zakona o općem oprost.

Iz izvedenih personalnih dokaza, iskaza ponovno saslušanih svjedoka, pročitanih iskaza ranije saslušanih svjedoka, sud je utvrdio da je opt. Petar Mamula počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, čl. 120. st. 1. OKZ RH, kako mu je to izmijenjenom optužnicom stavljeno na teret.

Odlučujući o visini i svrsi kazne sud je našao da će se izrečenom ublaženom kaznom postići svrha kažnjavanja.

Postupak protiv Milovana Ždrnje, optuženog prvotno za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. st. 1. OKZ RH, a po izmijenjenoj optužnici za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnoga stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Županijski sud u Vukovaru

Kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. st. 1. OKZ RH, a po izmijenjenoj optuženici ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženik: Milovan Ždrnja

Vijeće za ratne zločine: sudac Slavko Teofilović, predsjednik Vijeća, sutkinja Zlata Sotirov, članica Vijeća, sudac Berislav Matanović, član Vijeća

Tužitelj: Zdravko Babić, zamjenik ŽDO iz Vukovara

Branitelj optuženog: odvjetnik Igor Plavšić

Mišljenje

Kazneni postupak protiv Milovana Ždrnje obustavljen je 23. siječnja 2009. na Županijskom sudu u Vukovaru zbog odustanka od optužbe županijskog državnog odvjetnika iz Vukovara.

Optuženiku se, izmijenjenom optužnicom iz srpnja 2004., stavljalo na teret da je 20. studenog 1991. godine u zarobljeničkom logoru Sremska Mitrovica prišao Ivici Paviću i udario ga gumenom palicom u potiljak tako da je ovaj izgubio svijest i pao na tlo, te da je na taj način za vrijeme oružanog sukoba mučio civile i nečovječno postupao prema njima nanoseći im velike patnje i ozljede tjelesnog integriteta, čime je počinio krivično djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom – ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH.

Do navedene izmjene optuženika se teretilo i za udaranje Šimuna Karlušića.

Dana 31. prosinca 2004. Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Vukovaru proglasilo je opt. Milovana Ždrnju krivim te ga je, uz primjenu odredbi o ublažavanju kazne, osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci.

Vrhovni sud RH 20. ožujka 2007. ukinuo je prvostupanjsku presudu i predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, pred potpuno izmijenjenim vijećem. VSRH utvrdio je da je činjenično stanje na kojem se temelji odluka o odgovornosti optuženika pogrešno i nepotpuno utvrđeno.

Budući da se presuda temeljila samo na iskazu oštećenika Ivica Pavića i svjedoka Šimuna Karlušića, u ponovljenom je postupku prvostupanjski sud, po nalogu Vrhovnog suda RH, trebao detaljnije, kritički i sveobuhvatnije ocijeniti njihove iskaze. Ukoliko bi utvrdio da je optuženik jednom udario gumenom palicom oštećenika u potiljak, tako da je ovaj izgubio svijest, trebao bi ocijeniti predstavlja li takva radnja mučenja civila nečovječno postupanje prema njemu, da li je takvim postupkom nanijeta velika patnja oštećeniku što predstavlja bitna obilježja kaznenog djela koje se optuženiku stavlja na teret, ili se, eventualno, radi o nekom drugom kaznenom djelu.

Izmjenom činjeničnog opisa optužnice u srpnju 2004., tijekom prvoga postupka, ŽDO je, nakon ispitivanja svjedoka Šimuna Karlušića, ispustio dio inkriminacije koje su se odnosile na radnje poduzete na njegovu štetu.

U konačnici, optužba se temeljila samo na iskazu oštećenika Ivica Pavića koji je tijekom ponovljenog postupka umro.

Nakon sedmogodišnjeg sudskog postupka, tijekom kojih je donijeta i jedna nepravomoćna osuđujuća presuda, tužiteljstvo je odustalo od optužbe.

Mišljenja smo da bi u svakom kaznenom postupku optužnice trebale biti podizane nakon kvalitetno provedenih istraga i na temelju dokaza iz kojih bi proizlazila osnovana sumnja da je okrivljenik počinitelj kaznenog djela.

Sudski postupak koji je trajao sedam godina, a nakon kojeg je tužiteljstvo odustalo od optužbe ne govori u prilog tome.

Postupak protiv optuženika Damira Kufnera, Davora Šimića, Pavla Vancaša, Tomice Poletta, Željka Tutića i Antuna Ivezića, optuženih za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. OKZ RH.

Županijski sud u Požegi

Kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženici: Damir Kufner, Davor Šimić, Pavao Vancaš, Tomica Poletto, Željko Tutić i Antun Ivezić

Vijeće za ratne zločine: sudac Predrag Dragičević, predsjednik Vijeća, sutkinja Jasna Zubčić, članica Vijeća, sudac Žarko Kralj, član Vijeća

Tužiteljica: Božena Jurković, zamjenica ŽDO iz Požege

Branitelji optuženika: odvjetnici Jovan Doneski i Miroslav Vukelić (za prvooptuženika), Marko Dumančić (za drugooptuženika), Željko Damjanac i Ivica Vrban (za trećooptuženika), Branko i Olivera Baričević (za četvrtooptuženika), Gordana Grubeša i Andrijana Vukoja (za petooptuženika), Domagoj Miličević i Valentina Gacik (za šestooptuženika)

Mišljenje

Na Županijskom sudu u Požegi vođen je prvostupanjski postupak protiv šestorice pripadnika bivšeg voda Vojne policije pri 76. bataljunu Zbora narodne garde zbog zatočenja, zlostavljanja i lišavanja života civila srpske nacionalnosti iz sela Kip i Klisa u Marinom Selu pokraj Pakraca.

Nepravomoćnom presudom 13. ožujka 2009. su proglašeni krivima i osuđeni na kazne zatvora.

Optuženici Damir Kufner i Davor Šimić, iako optuženi i proglašeni krivima po zapovjednoj odgovornosti, osuđeni su, uz primjenu odredaba o ublažavanju kazne, na kazne zatvora ispod propisanog minimuma za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Opt. Kufner osuđen je na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 4 godine i 6 mjeseci, a opt. Šimić na kaznu zatvora u trajanju od 1 godine. Opt. Šimić u pritvoru je proveo gotovo onoliko kolika je i mjera kazne koja mu je izrečena prvostupanjskom presudom.

Ostali optuženici, direktni počinitelji zločina, proglašeni su krivima i osuđeni na kazne zatvora: Pavao Vancaš na 3 godine, Tomica Poletto na 16 godina, Željko Tutić na 12 i Antun Ivezić na 10 godina.⁶¹

Međutim, kaznu zatvora u trajanju od 16 godina, koliko je izrečeno opt. Polettu, prema Osnovnom krivičnom zakonu Republike Hrvatske uopće nije moguće izreći. Naime, u općem dijelu spomenutog Zakona propisano je da kazna zatvora ne može biti kraća od petnaest dana niti dulja od petnaest godina, dok je kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina moguće izreći za teške oblike krivičnog djela počinjenog s namjerom. Kaznu u trajanju između 15 i 20 godina, uopće nije moguće izreći.

Hrvatsko je pravosuđe dobilo materijal od haških istražitelja, koji su istraživali zločine počinjene nad Srbima u okolici Pakraca i djelovanje pripadnika pričuvnog sastava MUP RH, kojima je zapovijedao Tomislav Merčep, kao tadašnji pomoćnik Ministra unutarnjih poslova RH.

Tijekom predistrage koja je provedena u Bjelovaru i istrage koja je provedena u Požegi, osnovana sumnja da su počinili zločin lišavanjem života osamnaest civila srpske nacionalnosti u Marinom Selu pala je na pripadnike voda Vojne policije pri 76. bataljunu pod zapovjedništvom Damira Kufnera i Davora Šimića.

⁶¹ Opt. Antunu Iveziću, koji je u vrijeme počinjenja imao 19 godina, uz primjenu Zakona o sudovima za mladež bilo je moguće izreći kaznu zatvora u trajanju do 12 godina.

Od otvaranja istrage svi optuženici su se nalazili u pritvoru, koji je tijekom glavne rasprave, nakon izmjene optužnice i odustanka tužitelja od dijela optužbe, ukinut Davoru Šimiću i Pavlu Vancašu, a nakon objave presude i Damiru Kufneru, s obzirom da mu je izrečena kazna zatvora u trajanju kraćem od 5 godina.

Tijekom petomjesečnog suđenja saslušano je 55 svjedoka, od toga troje oštećenika koji su preživjeli zatočenje u Marinom Selu. Dvije preživjele žrtve svjedočile su posredstvom video konferencijske veze. Za vrijeme svjedočenja nalazile su se u zgradi Okružnog suda u Beogradu, a Vijeće, stranke i branitelji optuženika nalazili su se u zgradi Županijskog suda u Osijeku, s obzirom da Županijski sud u Požegi ne posjeduje tehničke uređaje za prijenos slike i zvuka.

Osim spomenutog nedostatka, sudnica Županijskog suda u Požegi u kojoj je vođena glavna rasprava je pre-malih dimenzija za postupke u kojima je više optuženika i za koje postoji velik interes javnosti.

Svjedoci su iskazivali stojeći u neposrednoj blizini publike, što ih je dodatno izlagalo i opterećivalo, s obzirom da su se u publici nalazili i predstavnici braniteljskih udruga i lokalni političari, koji su svojom nazočnošću pružali potporu optuženicima.

Svjedocima nije pružana psihološka pomoć i zaštita. Iako je nekoliko svjedoka tvrdilo da su im upućene prijetnje i da ih je strah svjedočiti, samo je jedan oštećenik svjedočio bez prisustva javnosti.

U slučaju eventualnog ponavljanja postupka pred izmijenjenim vijećem, u ovome ili nekom drugom postupku za ratni zločin, pitanje je bi li Županijski sud u Požegi, s obzirom na broj sudaca, mogao formirati novo vijeće koje bi se sastojalo od troje sudaca s iskustvom rada u kaznenim predmetima. Ukoliko to ne bi bilo moguće, predmet bi morao biti delegiran na neki drugi sud. To je još jedan od razloga zbog kojih se zalažemo da se suđenja za ratne zločine održavaju isključivo na županijskim sudovima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku.

**CENTAR ZA MIR,
NENASILJE
I LJUDSKA PRAVA**

Trg Augusta Šenoje 1
HR-31 000 Osijek

tell/fax: ++ 385 31 206 886

e-mail:

centar-za-mir@centar-za-mir.hr

web:

www.centar-za-mir.hr

**DOCUMENTA – centar za
suočavanje s prošlošću**

Odranska 1
HR-10 000 Zagreb

tel: ++ 385 1 457 2398

fax: ++ 385 1 549 9744

e-mail:

kontakt@documenta.hr

web:

www.documenta.hr

**GRAĐANSKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA**

Ulica grada Vukovara 222
HR-10 000 Zagreb

tel/ fax: ++ 385 1 61 71 530

e-mail:

goljp@zamir.net

web:

www.goljp.hr